БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 149 (8056)
июниин 26
вторник
1956 он

Сэн 20 мунгэн.

Мүнөөдэр багшанарай республиканска гурбадахи съезд нээгдэхэнь. Багшанарай съездын делегадуудта халуун баяр хүргэе!

Багшанарай съезд

Мүнөөдэр Улан-Удэ городто республикымнай багшанарай III съезд нээгдэхэнь. Энэ хадаа ургажа ябаһан залуу үетэниие коммунистическээр хүмүүжүүлэгшэд—республикын хэдэн мянган багшанарай хүндэтэй хүдэлмэридэ болон ажабайдалда горьтойхон удхашанартай хэрэг мүн. Һүүлэй хэдэн жэлнүүдтэ республикымнай һургуулинуудай болон арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө съездэ суглараад, үхибүүдые хүмүүжүүлхэ нангин уялгаяа ямараар дүүргэжэ байһанаа хамтаараа, тодорхойгоор хэлсэжэ, һургуулинуудтахи һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие улам һайжаруулха хэмжээнүүдые тодорхойлдог заншалтай болонхой.

Манай республикын багшанарай II съездын болоһонһоо хойшо тэбхэр гурбан жэл үнгэрөө. Энэ үе соо орон доторнай, советскэ арадай ажабайдалда гайхамшагта событинууд болоо. 1956 оной февральда КПСС-эй түүхэтэ XX съезд болоһон байна. Тэрэ шэнэ, зургаадахи табанжэлдэ СССР-эй арадай ажахые ба культурые улам саашадань һалбаруулан хүгжөөхэ талаар тон шухала хэмжээнүүдые хараалаа. Түрэл партимнай съезд арадай гэгээрэлэй асуудалда онсо анхаралаа хандуулжа, город болон хүдөө нютагуудта бүгэдэниитын арбан жэлэй һуралсалда гүйсэд дамжан орохо шиидхэбэри абаа. Һургуулинуудта түргэнөөр политехнизаци дэлгэрүүлхэ зорилготойгоор үйлэдбэридэ хабаатай шэнэ предмедүүдые заахаһаа гадна, предприятинуудта, колхоз, совхозуудта, туршалгын талмайнуудта, һуралсалай мастерскойнуудта һурагшадые үйлэдбэритэй танилсуулжа, ажал хүдэлмэридэ һургаха гэжэ парти заана.

Зургаадахи табанжэлдэ республикын арадай ажахын, культурын хүгжэлтэ тухай, 1955—56 онуудай һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин дүнгүүд ба КПСС-эй XX съездын Директивэнүүдые дүүргэхэ талаар һургуулинуудай зорилгонууд тухай асуудалнууд республикын багшанарай III съезд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ байна. Һургуулинуудай ба арадай гэгээрэлэй бүхы эмхи зургаануудай саашанхи юрэнхы хүдэлмэридэ, илангаяа һургуулинуудтахи һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ энэ съездын һайнаар нүлөөлхэнь лабтай.

Болохоёо байгаа съездые амжалтатайгаар угтахын тула һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри дээшэлүүлхэ талаар олон һургуулиин багшанар ехэхэн оролдолго хэшээл гаргаа. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада олонхи һургуулинуудай һурагшадай һурасань зарим тэды дээшэлээ. Яруунын, Байкало-Кударын, Хориин ба бусад аймагуудай олон һургуулинууд һуралсалай шанарые дээшэлүүлжэ шадаа. Эдэ аймагуудай болон Улан-Удын зарим һургуулинууд һуралсалые үйлэдбэритэй, ажабайдалтай нягтаар холбохо тушаа горьтойхон оролдолго гаргаа. Жэшээнь, Улан-Удын 65-дахи дунда һургуулиин энэ талаар һайшаалтай, тон шухала үүсхэл гаргаһан байна. Үнгэрэгшэ һуралсалай жэлэй хоёрдохи хахадта энэ һургуулиин 8-дахи классуудай һурагшад үйлэдбэриин ямар нэгэн мэргэжэл олохо гэжэ шиидэһэн юм. Һүүлээрнь тэдэнэр практикада ябажа, дан орёо бэшэ юумэнүүдые өөһэдөө дархалдаг болоо. Эдэ һурагшад саашадаа мэргэжэлээ улам бэрижүүлжэ, арбадахи класс дүүргэхэдээ хүдэлмэриин гурбадахи разряд абаха юм.

Һурагшадые ажал хүдэлмэридэ һургаха асуудалаар съездэ хабаадагшад дүй дүршэлөө андалдан абалсажа, тэрэниие бүхы һургуулинуудай дунда тарааха тухай хэлсэхэ зэргэтэй.

Багшанарай съездые угтуулан олон һургуулинууд һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлэдхэлые эртээнһээ дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө дэлгэрүүлһэн байна. Иволгын аймагай Гурульбын долоон жэлэй һургуули ойрын саг соо һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлэдхэлые дүүргэхэ гэжэ шиидээ. Яруунын аймагай Үльдиргын дунда һургуули түлеэ бэлдэхэ түсэбөө гүйсэд дүүргээ, һургуулиингаа байшаниие, мүн интернадай гэрые заһабарилаа. Энэ һургуули мүнөө һуралсалай мастерской барижа байнхай.

Гэбэшье, һургуулинуудай һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ, мүн һуралсалай-материальна базада горьтойхон дутагдалнууд үшөөл бии. Хойто-Байгалай, Прибайкальска ба бусад зарим аймагуудай олон һургуулинууд һуралсалаараа хангалтагүй дүн мүнөө харуулаа. Прибайкальска аймагай һургуулинууд юрэнхыдөө нёдондонойхитой сасуулхада бүри муу һурасатай байшоо. Эдэ аймагуудай һургуулинуудта нэгэ класста хоёрдохи жэлээ һураха болоһон, мүн намар дахин экзамен үгэхэ болоһон һурагшад олон.

Республикымнай олохон һургуулинуудта һуралсалай мастерскойнуудай мүнөөшье болотор бии болгогдоогүй байһан ябадалые саашадаа тэсэшэгүй. Хэрбээ ямар нэгэн һургуули һуралсалай мастерскойшьегүй, һуралсалай-туршалгын талмайшьегүй һаа, хайшан гэжэ һуралсалай хэрэгые бодото ажабайдалтай, үйлэдбэритэй нягтаар холбохо ёһотойб? Һургуулинуудта һуралсалай мастерской бариха хэрэгтэ, мүн тэрэниие элдэб түхеэрэлгээр хангалгада нютагай партийна, советскэ организацинууд, олониитэ, колхозууд, МТС-үүд һургуулинуудта бодото туһаламжа үзүүлхэ зэргэтэй. Энэ талаар Байкало-Кударын аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоз үнэтэй үүсхэл гаргаа һэн. Республикын бусадшье колхозууд, предприятинууд энэ үүсхэлые халуунаар дэмжээ.

Олохон һургуулинуудта һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хангалтагүй байна. Хүдөөгэй бурят һургуулинуудта бурят хэлэ шудалалгада горьтойхон дутагдалнууд бии. Һүүлэй үедэ бурят хэлэ болон литература заалгада республикын Гэгээрэлэй министерствын зүгһөө ёһотой туһаламжа үзүүлэгдэхээ огто болишоо гэжэ манай редакцида хүдөөгэй олон багшанар бэшэнэ. Мүн манай газетын хуудаһануудын дээрэ бэлэдхэлэй класс тухай бэшэгдэһэн олон һанамжанууд соо зарим бурят һургуулинуудай иимэ классуудта һуралсалай хангалтагүйгөөр табигдаһан тухай хэлэгдэнэ.

Республикын багшанарай гурбадахи съезд дээрэ мүнөө үеын ажабайдалай эрилтээр табигдаһан шухала асуудалнууд шиидхэгдэхэ байна. Арадай гэгээрэл тушаа КПСС-эй XX съездын гаргаһан түүхэтэ шиидхэбэринүүдые манай һургуулинуудай ямараар бэелүүлжэ байһан тушаа тэдэ шиидхэбэринүүдые хайшан гэжэ амжалтатайгаар дүүргэхэ тушаа һанамжаяа багшанарай съездэ хабаадагшад түбхын түрүүндэ зүбшэн хэлсэхэ байна. Һургуулинуудта һуралсалай хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха гэһэн харюусалгата хэрэгтэ энэ съезд горьтойхон туһа хүргэхэ байһаниинь лабтай.

Хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэбэ

Малажалай продуктнуудые үйлдбэрилгэ саашадань дээшэлүүлхэ һэн КПСС-эй XX съездын шиидбэринүүдые бодотоор бэелүүлэн, ссийска Федерациин хүдөө ажан хүдэлмэрилэгшэд һү тушааха гүрэндэ худалдаха хахад жэнгээ түсэбые болзорһоонь урид үргэбэ. 1955 оной энэ үеынхитэй суулжа үзэхэдэ, байгша оной ниин 22-ой мэдээгээр 1.020 мян тонно һүн гүрэндэ үлүү ехээр шаагдаһан, худалдагдаһан байна. Молдавска ССР-эй хүдөө ажахын элмэрилэгшэд гүрэндэ мяха тухаха, худалдаха хахад жэлэйнгээ эбые болзорһоонь урид 104,5 оцент дүүргээ, тэрэ тоодо колход—108 процент дүүргэбэ. Тиихэ республика дотор үнгэрэгшэ жэ энэ үеынхидэ орходоо хамта рээ 6283 тонно мяхан гүрэндэ үлүү ехээр тушаагдаһан, худалдагдаһан байха юм.

Таджикска ССР гүрэндэ мяха тушааха, худалдаха хахад жэлэй түсэб болзорһоонь урид 107 процент дүүргээ.

Тэрэшэлэн Узбекскэ ССР гүрэндэ һү тушааха, худалдаха түсэбөө болзорһоо урид зуу гаран процент дүүргэһэн байна. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада 14,2 мянган тонно һүн гүрэндэ үлүү ехээр тушаагдаһан, худалдагдаһан байха юм.

Московско областиин колхозууд гүрэндэ мяха тушааха, худалдаха түрүүшын хахад жэлэй түсэбые болзорһоонь урид 100,7 процент, нооһо тушаалгаар 101,3 процент дүүргэһэн байна.

(ТАСС).

Научно-техническэ харилсан ажаллалгын талаар Советско-Хитадай Комиссиин дүрбэдэхи сесси тухай
КОММЮНИКЕ

Научно-техническэ харилсан ажаллалгын талаар Советско-Хитадай Комиссиин дүрбэдэхи сесси Пекиндэ хүдэлмэреэ һаяхан дүүргэбэ. Хоёр ороной хоорондо научно-техническэ харилсан ажаллалга саашадань үргэдхэлгэдэ зорюулагдаһан хэдэн шиидхэбэринүүдые сесси баталан абаа. Тусхайлбал, научна хүдэлмэрилэгшэдые бэе бэедээ эльгээлсэхэ, научна хүдэлмэринүүдые дам дамаа абалсаха, тус тус асуудалнуудаар научна ба научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хамтаараа ябуулха, хоёр ороной арадай ажахын техническэ дэбжэлтые хангаха зорилгоор хүдэлмэреэ тааралдуулан зохилдуулжа ябуулха аргаар Советскэ Союзай ба Хитадай Арадай Республикын научна эмхи зургаануудай ба научно-шэнжэлэлгын институдуудай хоорондо сэхэ холбоо барисаа байгуулха гэжэ хэлсэгдээ.

Баталагдаһан протоколой ёһоор, нүүрһэнэй шахтануудые, трансформаторна заводые, түмэрбетон конструкцинуудай завод бариха техническэ документаци, элдэб машинанууд болон түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ чертежууд, будагуудые, алюминиевэ сплавуудые, асбоцементнэ зүйлнүүдые, зарим химическэ продуктнуудые үйлэдбэрилгын технологи тухай заабаринууд, тэрэшэлэн промышленностиин, транспортын, хүдөө ажахын ба элүүрые хамгаалгаар документаци КНР-тэ үгтэхэ.

Советскэ организацинууд хитадай мэргэжэлтэдые хүлеэн абажа, хара ба үнгэтэ металлургын, энергетикын, барилгын, станок бүтээлгын, хүдөө ажахын дүй дүршэлтэй болон научно-техническэ туйлалтануудтай тэдэниие танилсуулха байна.

Хитадай Арадай Республика хадаа препарадуудай түхэл дээжые (образецые), хитадай медицинын дүй дүршэл хэрэглэхэ талаар материалнуудые, тутова ба дубай шелкопрядуудые үдхэхэ талаар, зарим түрэлэй загаһануудые нютагынь урилуулгые ба үбшэниие нь аргалалгые шэнжэлэлгын талаар материалнуудые, нүүрһэнэй ба металлургическа промышленностьда хэрэглэгдэхэ зарим түхэлэй түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ чертежуудые, хабсаргагдадаг түмэр бетоной, уһанай ажахыдахи барилгын документаци, бусад материалые Советскэ Союзда үгэхэ.

Гадна, Хитадай организацинууд хадаа советскэ хэдэн мэргэжэлтэдые хүлеэн абажа, торгоной промышленностиин, миколентнэ саарһа үйлэдбэрилгын, загаһа үсхэбэрилгын, хүүргэ барилгын дүй дүршэлтэй ба туйлалтануудтай, мүн бусад асуудалнуудтай танилсуулха юм.

Сессиин боложо байха үедэ Комиссида советскэ талаһаа ородог гэшүүд геологическа шэнжэлэлгэ хэхэ, нягтаруулан һайжаруулагдаһан түмэрбетон конструкцинуудые үйлэдбэрилхэ ба хэрэглэхэ, эдеэ хоолой зүйл буйлуулха асуудалнуудаар хитадай мэргэжэлтэдэй үмэнэ элидхэлнүүдые хээ.

Научно-техническэ талаар харилсан ажаллалгын талаар Советско-Хитадай Комиссиин 4-дэхи сессиин протоколдо Хитадай талаһаа — Комиссидахи Хитадай талын Түрүүлэгшэ нүхэр Кун Сянь-чжен, Советскэ талаһаа— Комиссиин Советскэ талын Түрүүлэгшэ нүхэр Н. М. Силуянов гар табяа.

Багшанарай съездын делегат

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: БМАССР-эй һургуулиин Габьяата багша Леонид Григорьевич Пастернак.

БМАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ
Бурят-Монголой АССР-эй һургуулинуудай багшанарта БМАССР-эй һургуулиин Габьяата багшын хүндэтэ нэрээргэ олгохо тухай

Арадай гэгээрэлые хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь түлөө Бурят-Монголой АССР-эй һургуулиин Габьяата багшын нэрээргэ олгохо:

Ангилейко Надежда Михайловнада—Улан-Удэ городой 65-дахи дунда һургуулиин химиин багшада.

Аюрзанайн Ананда Аюрзановичта — БМАССР-эй Гэгээрэлэй министерствын һургуулиин инспектортэ.

Барсук Мария Константиновнада — Улан-Удэ городой Железнодорожно районой арадай гэгээрэлэй таһагые даагшада.

Баганова Мария Васильевнада — Түнхэнэй аймагай Зүүн-Мүрэнэй долоон жэлэй һургуулиин биологиин багшада.

Бурушкина Надежда Матвеевнада — Сэлэнгын аймагай Һүтэйн долоон жэлэй һургуулиин директортэ.

Вторушина Екатерина Васильевнада—Улан-Удэ городой 14-дэхи эхин һургуулиин һуралсалай таһагые даагшада.

Гергенов Григорий Мироновичто—Сэлэнгын аймагай арадай гэгээрэлэй таһагай педагогическа кабинедые даагшада.

Григорьева Анна Павловнада — Иволгын аймагай Иволгын дунда һургуулиин ород хэлэнэй ба литературын багшада.

Дергин Вульф Моисеевичтэ — Улан-Удэ городой 1-дэхи дунда һургуулиин һуралсалай таһагые даагшада.

Добжаев Дугар Цыреновичтэ — Улан-Удэ городой 18-дахи Республиканска бурят дунда һургуулиин директортэ.

Комарова Евгения Александровнада — Городок городой 7-дохи дунда һургуулиин эхин классуудай багшада.

Круглова Евдокия Лаврентьевнада — Иволгын аймагай Гурульбын долоон жэлэй һургуулиин багшада.

Линховоин Лодон Линховоевичто — Иволгын аймагай Оронгын дунда һургуулиин ород хэлэнэй багшада.

Мункоева Мария Михайловнада—Байкало-Кударын аймагай Корсаковска дунда һургуулиин ород хэлэ ба литературын багшада.

Намжилова Долгор Намжиловнада — Хэжэнгын аймагай Чесаный долоон жэлэй һургуулиин эхин классуудай багшада.

Никифорова Анна Михайловнада—Түнхэнэй аймагай Кыренэй дунда һургуулиин һуралсалай таһагые даагшада.

Округина Варвара Васильевнада—Улан-Удэ городой 1-дэхи дунда һургуулиин эхин классуудай багшада.

Пастернак Леонид Григорьевичто — Улан-Удэ городой 1-дэхи дунда һургуулиин географиин багшада.

Сыренов Петр Александровичта—Улан-Удэ городой 1-дэхи дунда һургуулиин түүхын багшада.

Степанов Федор Михайловичта — Бичурын аймагай арадай гэгээрэлэй таһагые даагшада.

Санхорова Мария Куригановнада—Заиграйн аймагай Илькын дунда һургуулиин эхин классуудай багшада.

Токтохоев Цыбан Токтохоевичто—Хэжэнгын аймагай Усть-Оротско эхин һургуулиие даагшада.

Чебаков Григорий Ильичтэ — Улан-Удэ городой 9-дэхи дунда һургуулиин директортэ.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Д. ЦЫРЕМПИЛОН.**

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **В. ОСТРОВСКАЯ.**

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан.
1956 оной июниин 20.

Ряд хоорондын элдүүрилгэ хэгдэнэ

Мүнөө жэлдэ орооһото ба тэжээлэй үнэтэ культура — кукурузын баян ургаса ургуулха гэжэ шиидэһэн Мухаршэбэрэй аймагай «Искра» колхозой гэшүүд МТС-эй механизаторнуудтай хамтадаа энэ культурын тарилгада эртээнһээ бэлдэжэ, хабартаа үрэһэеэ агротехническэ тааруу сагуудта, шанар һайнтайгаар тариһан байна. Газарай хүрьһэнэй һайнаар дулаасаһанай һүүлдэ кукурузын үрэһэн таригдаа һэн. Үнгэрэгшэ жэлэйхидээ орходоо үрэһэн нилээд хожом таригдабашье, кукурузын полинууд ногоороо.

Һая Степан Рычковой хүтэлбэрилдэг тракторна бригадын механизаторнууд кукурузын поли дээрэ элдүүрилгэ хэхээ гараба. Кукурузын һая ургажа байһан нарай эшэнүүдэй хоорондохи газарые элдүүрилхэ, зөөлэрүүлхэ даалгабари дүй дүршэл ехэтэй тракторист С. Гевортсьянда үгтөө. Тэрэ «Беларусь» маркын тракторта «КРК—4,2» гэжэ культиватор шагтагалаад, ряд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ захалаа.

Кукурузын полинууд дээрэ мүн ондоошье хүдэлмэри хэгдэнэ. Александр Крыловой даажа байдаг тракторна бригадын механизаторнууд колхозой таряанажалай дүрбэдэхи бригадын полинууд дээрэ кукурузын талмайе борнойлно.

Ж. Гатанов.

Хонин бүридэ центнерһээ бага бэшэ набшаһата тэжээл бэлэдхэе

Б. Зонхоев, партиин Түнхэнэй айкомой секретарь

Зургаадахи табанжэлэй түрүүшын жэлһээ эхилжэ, адуу малайнгаа тоо толгойе олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ гэһэн зорилго, республикын бүхы колхозуудай, тэрэ тоодо манай аймагай колхозуудай урда табигданхай. Теэд энэ зорилгоёо бэелүүлхэдэмнай тэжээлэй бата һайн база хэрэгтэй ха юм.

Мүнөө жэлдэ аймагаймнай колхозуудта орооһото болон силоснэ культурануудай тарилгын талмай нилээд үргэдөө. Гансахан кукуруза 2300 гаран гектарта таригдаа. Тэрэнһээ абтаһан эшэ набшаһан, буурсагуудыень малда ёһотойл һайн шэмэтэ тэжээл мүн гэжэ колхознигууд мэдэдэг болонхой. Тиимэһээ тэрэнэй ургасыень һайнаар харууһалхые оролдоно.

Энэ жэл манай аймагта хура бороогой элбэг дээрэһээ орооһо таряанай, кукурузын, үбһэ ногооной ургаса, бүхыдөө газарай гараса һайн гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ малай шэмэ нилээд дээшэлээ.

Теэд энээгээрээ бидэ һанаагаа амарнагүйбди. Бүри июнь һарын эхеэр, партиин айкомой пленум дээрэ адуу малдаа хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ асуудал зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Аймаг дотороо бии байгаа бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхэ, тэрэ тоодо набшаһата тэжээл ехээр бэлэдхэхэ, үбһэнэй гурил хэдэг болохо гэхэ мэтын хэмжээ-ябуулганууд пленум дээрэ хараалагдаһан байна. Тиихэдэ набшаһата тэжээл бэлэдхэхэ талаар угаа ехэ арга боломжо колхоз бүхэндэ бии. Тиимэһээ энэ тэжээлые шадаал һаа ехээр, хонин бүридэ нэгэ центнерһээ бага бэшэ хэмжээтэйгээр хатаагдаһан набша намаа бэлэдхэжэ абаха гэһэн шиидхэбэри абтаа һэн.

Удаань июнь һарын арбаадаар колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй, партийна эхин организациин секретарьнарай зүблөөн боложо, набшаһата тэжээл бэлэдхэхэ тушаа тодорхойгоор хэлсэгдээ һэн. Тэрэнэй удаа бүхы колхозууд набшаһата тэжээл бэлэдхэжэ эхилээ. Энээн тушаа манай аймагта үнгэрэгшэ жэлдэшье нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдээ һэн. Теэд мүнөө жэл энэ хүдэлмэри бүри эмхитэйгээр захалаа.

«Красный пахарь», «Путь Ленина», «Победа» болон аймагай бусад колхозууд энэ хүдэлмэриие үргэн далайсатайгаар ябуулна. Мүнөө үедэ 2500 гаран центнер хатаагдаһан набшаһата тэжээл бэлэдхэгдээд байна. Тиихэдэ мүнөө суглуулагдаһан 4 центнер ногоон набша намаа нэгэ центнер хатаагдаһан набшаһата тэжээл гэжэ тоологдоно. Энэ хүдэлмэридэ 632 хүн ябана, һаядаа тоонь бүри нэмэхэ юм.

Набшаһата тэжээлые бэлэдхэхэдээ, тэрэниие зүбөөр хатааха, хадагалха хэрэгтэ анхаралаа табиха шухала. Энээн тушаа манай аймагай колхозууд нилээд һайн дүй дүршэлтэй болонхой. Үдэртөө отологдоһон набша намаа тэрэ дары бишыхан боолтонууд болгогдоод, малай үбэлжэхэ газарта абаашагдажа, һүүдэр газарта гү, али сахариглан бонгон сомогдодог юм. Энэ хүдэлмэриие колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд саг үргэлжэ хинан шалгажа байха ёһотой. Юуб гэхэдэ, сахаригые буруугаар хээ һаа гү, али боолтонуудаа ехээр уяад, аягүйгөөр тэрэнээ сомоо һаань тэжээл бурьтажа, гутадаг байна бшуу. Нүгөө талаараа набша намаа отолжо ябаһан хүнүүдэй хойноһоо һайн хиналта табягүй һаа, сабшалан түбэгдэжэ, бургааһа мүшэрөөр дарагдаха байна ха юм.

Ушар иимэһээ набшаһата тэжээл бэлэдхэжэ ябаһан хүнүүдые тусхай звено, бригада болгожо, тэдэниие даагшадаар найдамтай хүнүүдые, үбгэжөөлнүүдые табидаг байнабди. Тиин тэдэ звено, бригада бүхэндэ тэжээл бэлэдхэхэ газарыень тодорхойлон заажа үгэдэгбди. Хожомынь тэрэ газарые колхозой хүтэлбэрилэгшэд тушаажа абадаг юм.

Набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэ үбһэ сабшалганда жэгдэржэ оротор гол түлэб дүүрэхэ байна. Тиимэһээ энэ хүдэлмэридэ шадаал һаа олон хүнүүдые табижа, тэдэнэй дунда социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, ажалайнь бүтээсые дээшэлүүлхэ шухала болоно. Мүнөө энээн тушаа манай колхозуудай партийна организацинууд ехэхэн хүдэлмэри ябуулна.

Хонин бүридөө нэгэ центнерһээ бага бэшэ набшаһата тэжээл бэлэдхэжэ абахын түлөө мүрысэе.

ХОНИ ЯМААНАЙ ҺАЙН ТЭЖЭЭЛ

Хонин бүридөө юһэн пүүд набша намаа бэлэдхэжэ абахын түлөө Түнхэнэй аймагай „Красный пахарь" колхозойхид оролдожо байна

Түнхэнэй аймагай Түнхэнэй МТС-эй харьяата колхозуудта набшаһата тэжээл элбэг ехээр бэлэдхэгдэжэ байна. Мүнөө сүлөөтэй байһан сагтаа таряанажалай бригадынхид, малшад, һургуулиин үхибүүд энэ хүдэлмэридэ олоороо хабаадуулагдана.

Жэшээнь, «Красный пахарь» колхозые абаад үзэбэл, эндэ набша намаа бэлэдхэлгэ яһала һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэдэ гурбан бригадаһаа болон МТФ-һээ 60-аад хүн гарана. Мүнөө жара шахуу тонно набша намаа (хатаагдаһаар бодоходо) бэлэдхэгдээд байна.

Энэ колхоздо набша, намаагай яажа бэлэдхэгдэдэг, сомогдодог ба хатаагдадаг байһан зарим тэды дүй дүршэл тухай эндэ бэшэгдэбэ.

Витамин ехэтэй тэжээл

Манай, «Красный пахарь» колхоз сабшалангай, бэлшээриин газараар бага юм. Тиихэдээшье, сабшалангаймнай ехэнхинь уһа намагтай, болдог дошотой, дооро газар агша. Иимэ газарай үбһэ ногоониинышье шанар муутай, хулһа ожорһо холисотой байдаг.

Сабшалангай-мелиоративна хүдэлмэри үргэнөөр хэжэ, энэ газараа һайжаруулаа һаамнай үбһэ ногооной шанаршье һайн болохо, ехээршье абтаха зэргэтэй байгаа. Теэд энэ талаар өөдтэй юумэ хэгдэнэгүй гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Түнхэнэй МТС-эй сабшалангай-мелиоративна отряд мүнөө дээрээ ехэ юумэ хээдхинэгүй.

Мүнөө үбһэ хуряалгада бэлэдхэхын хажуугаар набшаһата тэжээл суглуулгые үргэнөөр ябуулха хаһа ороод байна. Ниитын малажалай тэжээлэй балансда ехэ нэмэри болохо байһыень хараадаа абажа, манай колхознигууд июниин 15-һаа набшаһата тэжээл бэлэдхэжэ эхилһэн юм. Түрүүшын үдэрнүүдтэ колхозоймнай гурбан бригадаһаа энэ хүдэлмэридэ үсөөн хүнүүдэй гарабашье, мүн бороо хура орожо, һаад ушаруулбашье һаань, яһала ехэ набша намаа бэлэдхэгдээ. Июниин 21 болотор 30 шахуу тонно (хатаагдаһанда бодоходо) набша намаа бэлэдхэгдэһэн байна. Удаадахи дүрбэн үдэр хүнүүд олоор гаргагдажа, урда тээхи долоон үдэрэйхиһөө балайшье бага бэшэ набшаһата тэжээл бэлэдхэгдэбэ. Һүүлэй үедэ таряанажалай нэгэдэхи бригадаһаа 28 хүрэтэр, хоёрдохи комплексно бригадаһаа 25 хүрэтэр, таряанажалай гурбадахи бригадаһаа 10 хүрэтэр хүн энэ хүдэлмэридэ үдэр бүри гарана.

Набша мүшэр хадаа витамин элбэгтэй, һайн тэжээл юм. Тэрэниие зүбөөр, һайнаар хатаажа шадаа һаа, солоомоһоо һураггүй һайн шанартай байдаг. Хатаагдаһан набша мүшэр ноб ногоохон үнгэтэй, һайхан үнэртэй байжа, мал ехэ дуратайгаар эдидэг байна. Набша мүшэрые илангаяа хони хурьгадта эдюулхэдэ һайн.

Гол түлэб хуһанай ба уляангирай набша мүшэр бэлэдхэнэбди. Зүгөөр набша мүшэрэй үшөө үнжэгэн зөөлэхэн байхада отолжо абанабди. Хожомдуулаа һаа, набша намаа модохир хатуу, шэмэгүй болошоһон байдаг юм. Набша мүшэрөө һайнаар, ногоон зандань хатаахын тула тусгаар саханиудые түхеэржэ, тэрээн дээрээ сомонобди.

Сомогдоһон набша мүшэрнай тэндээ үбэл, эртэ хабар болотор байлгагдадаг. Тиин хонидой түрэлгын үедэ—үбэлдөө ба эртэ хабартаа набша мүшэр тэндэһээ асарагдажа, хони хурьгадта эдюулэгдэдэг. Зүгөөр хатанхай набшыень үйрүүлэн унагаахагүйн тула набша мүшэрые тон дүмэхэдэжэ, шаргада хэжэ, сүмөөхэнөөр шэрэжэ асарха ёһотой юм.

Мүнөө набша мүшэр Үлэнтэ, Хүтэл гэжэ газарта бэлэдхэгдэнэ. Үлэнтэдэ таряанай газар ехэ. Тэрэнэй дундуур хуһа, уляангир бүлэг бүлэгөөрөө холисолдон ургашоод, газар элдүүрилгэдэ, тарилгада ехэ һаад ушаруулжа байдаг һэн. Харин мүнөө эндэ хоёр талаараа аша туһатай хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Нэгэдэхеэр, эдэ бүлэг ой модон үгы хэгдэжэ, таряанай газар үргэдхэгдэнэ, сэбэрлэгдэнэ, үргэлжэ ехэ талмай болгогдоно. Хоёрдохёор, сэбэрлэгдэһэн ой модоной набша мүшэрынь отолгдожо, набшаһата тэжээл бэлэдхэгдэнэ гэшэнэ. Энэ хоёр хүдэлмэри мүнөө эндэмнай нэгэ доро, зэргэ ябуулагдана. Саашадаа үбһэ хуряалгын эхилтэршье иимэ ажал хэгдэжэ байха юм.

Мүнөө жэлдэ 156 тонно набша мүшэр бэлэдхэхэ гэһэн даалгабаряа дүүргэхэбди байтагай үлүүлэн дүүргэжэ шадахабди гэжэ һанаха байнаб. Иимэ арга боломжо манай колхоздо бии. Энэ даалгабари гурбан бригадада ба МТФ-дэ хубаарилагдан үгтөөд, яһала баргаар дүүргэгдэжэ байна гэшэ.

Түрүүшээр хоёрдохи бригадада гаргагдаһан алдуу дутуунуудшье саг соогоо элирүүлэгдэжэ, заһагдаһан байна. Энэ, юун алдуу дутуу байгааб гэхэдэ, тус бригадынхид набша намаа аяар сантиметр бүдүүн эшэтэйгээр отолжо байһан байна. Тээд хэнэйшье мэдэхээр иимэ бүдүүн эшэтэйгээр бэлэдхэжэ болохогүй бшуу. Иимэ эшэнүүдынь мал эдихэ бэшэ ха юм.

И. К. Игумнова, колхозой зоотехник.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: набшаһата тэжээл бэлэдхэлгын звеногой гэшүүд Кристинья Кирилловна Сороковикова (зүүн гарһаа), Валентина Васильевна Сороковикова. Эдэнэр үдэрэйнгөө нормые үлүүлэн дүүргэдэг.

Сэсэрлиг ногоон дайдада

Ногоон торгон хүнжэлөөрөө урбуулгатан нойрсоһон зүүгээрхи ой тайгын саагуурһаа яаралгүйхэн гаража ябаһан үглөөнэй түхэреэн улаан наранай алтан һабагшанууд Саян үндэр уулын сахюур шулуун, сагаан саһан оройнуудта тудажа, мүнгэн хашарһаар ялалзаба, хөөбэлзэн байһан дээгүүрхи үүлэнүүдынь улаалзай сэсэгээр һалбарба. Уданшьегүй, бүхы Түнхэнэй тала дайдаар наранай элшэ толоржо, шүүдэртэй ногоон дээрэ мянга түмэн шүрэ һубһаар һолонготобо. Түнхэнэй үргэн талада гэгээн сагаан зунай үдэр мандажа, ажалша бүхэриг зоной ажалдаа гараха саг ойротобо, оршон тойрон, хаанаһаа хаана хүрэтэр нэмжыһэн тала дайдада, үглөөнэй һэрюухэн тунгалаг агаарта дэгдэн, борохон булжамуурнуудай жэргэхэнь улам шангадаба.

Сахюур шулуун оройтой Саян уулын хормойдо, ногоон шэршүү хүнжэлөөр хушагдаһан, нармай уужам Түнхэнэй талада шэнэ үдэрэй мандахые харахада яагаашье гоёб даа!

Тииһээр байтар Түнхэн тосхон нойрһоо һэрижэ, эндэ тэндэ автомашинын хүршэгэнэхэ, хүнэй дуугаралсаха, ооглолсохо, тахяа шубуунай хоолойгоо хашан донгодохо абяан һонорхоноор дуулдана.

Үглөөнэй долоон час багаар «Красный пахарь» колхозой правлениин дэргэдэ хүн зон олоороо суглараад, ашаанай хоёр томо машинада һууряа эзэлэн һууна, түбхинэнэ. Үнишье болонгүй, хоёр машина тосхоной үйлсөөр һубарилдан гүйлгэлдэжэ, хаалгаар гараад, посхоод соо оромсоороо зүүн зүг барин табилуулба. Хойноһь ута сагаан тооһон бурьяжа, хажуу тэшээ урдан, харгын захаархи ногоон дээгүүр һууна. Харгын хойгуур яһала ехэ болоһон хартаабхын эшэнүүд һаглайдана. Тиигээд кукурузын поли болложо, шэмэтэ ногоон эшэнүүдэй хоорондуур «Беларусь» трактор элдүүрилгэ хэжэ ябана. Харгын урдуур уланхүй үбэгтэ хүрэхэ болоһон шэнишын зүлгэ ногоон эшэнүүд үглөөнэй һэрюухэн нэбшээдэ зорогооро долгилон, сайбар ногооноор, хара хүхөөр үнгэтэнэ. Хайшааше хара, аргагүй гоё!

Энэл даа, ажалша бүхэриг зоной баатарлиг ажалые шэнгэһэн, жэлһээ жэлдэ элбэг ехэ таряа талха, хартаабха, овощь, үгэзэг, аршаан угаалта бороо хураар хабарһаа намар болотор таһалгаряагүй ундалжа байдаг Түнхэнэй баян дэлгэр, үрэжэлтэ һайхан тала дайда!

Долоо—найман километр ябаад байхада, Үлэнтэ гэжэ газар болобо. Эндэхи таряанай талмайнууд ехэшье һаа, дундуурнь эндэ тэндэ бүлэг бүлэг ой модон баглайрна. Гэбэшье, тэдэ бүлэг модод — ехэнхидээ хуһа, уляангир узуураараа хиргагдажа эхилэнхэй. полиин захаар сомогдожо, набшаһата тэжээл болгогдожо байһан байба. Набша мүшэрөөр сомогдоһон һүринүүд эндэ тэндэ орбойлдон харагдана.

Дуутаа хангюурдажа ябаһан басагад, хүбүүд — сороковиковтан, байбородинтан, петелинтэн, дёминтон, кобелевтон машинаһаа һүрэжэ буугаад, нармай ногоон набша намаа доогуур гүйлдэн ороно. Удангүй тэндэһээ һүхэ мадагын абяан дуулдажа, набшаһата тэжээл бэлэдхэгдэжэ эхилбэ хэбэртэй.

Тэрэ үдэр, июниин 22-то, таряанажалай нэгэдэхи ба хоёрдохи комплексно бригаднуудһаа таби гаран хүн набша мүшэр бэлэдхэлгэдэ гараһан байгаа. Тэдэнэр звено звеногоороо хоёр ондоо бүлэг болон хүдэлмэрилнэ. Тиихэдэ таряанажалай гурбадахи бригадын арбаад гэшүүд тэрэ үдэр Хүтэл гэжэ газарта мүн лэ набшаһата тэжээл бэлэдхэнэ.

Удангүй үзүүрээрээ таһа сабшагдаһан залуухан хуһа, уляангирнууд һэбхэгэд гэлдэн газарта унажа, набша мүшэрөө шулагдаадхина. Басагад, хүбүүд — залуушуул ба һургуулиинхид хоншуухаар ханалтаһан набша мүшэрые ехэ эхээр түбэреэд, сомогдохо газартань зөөжэ эхилнэ. Тэдэнэй шаг шуугаа табилдаха, ооглолсохо, дуугаралсаха, энеэлдэхэнь таһаранагүй. Нэгэнэйнгээ бүдэржэ, тэбэри дүүрэн, бамбагар ногоон набша намаагаа дараад унашахадань шанга шангаар эльгэ хатана, энеэлдэнэ, хүхинэ. Унаашань барьһанаа байдаг энеэнэ. Тэдэнэр ингэжэ хүхилдэһөөр, дуутай зугаатайгаар набша мүшэр сагтань бэлэдхэжэ, обоо бухал болотор зөөнэ. Тиихэ һамбаандань, звеньевод Иннокентий Дамбаевич Молонов, харашаг шарайтай, набтархан залуу хүбүүн, арбан дүрбэн гадаһа хадхажа, сахынгаа доодо бооляонууд дээрэ хэгдэһэн хоёр хүндэлэлбэ дээгүүрээ таба—зургаан харбиинхи хаяжа, доодо адайраа түхеэржэрхёод байба. Тиинэн бээрээ тэбэри дүүрэн набша мүшэр асарһан хоёр залуухан басагад бэреэдтэ — Кристинья Кирилловна болон Валентина Васильевна Сороковиковатанда энеэбхилэн хандаба:

— Зай, һайхануудни, яахамнайб, соможо эхилхэмнай гү?

— Эхилэе даа, — гээд мүнөөхи хоёр басагад звеноводойнгоо бэлдээд байһан асатай хуһануудые барижа, бамбагар ногоон набша мүшэрнүүдые асалан, сахынгаа доодо адайр дээрэ хоёр тээһээнь хаяжа оробо. Мүн звеноводынь хамһалсана. Тэдэнэр доодо, нэгэдэхи дабхарайнгаа адайр дээрэ соможо дүүргээд, хоёрдохи дабхарайнгаа харбиинхинуудые дэлгээжэ, набша мүшэрөө дахинаа соможо оробо. Удангүй, гурбадахи, дүрбэдэхи дабхарай адайрнууд дээрэ набша намаа сомогдожо дүүрэбэ.

— Зай, һайхануудни, нюруулжархия даа. Ямарханшье аадар бороогой нэбтэ шобто сохихогүйгөөр нюруулжархия саашань, — гэжэ звеновод Кеша баһа дахин энеэбхилбэ. Тиигээд басагад тээшэ эмнигэд гээд, нэмэбэ: — Кристя Валя хоёрой нюруулхада ямаршье уһа бороо нэбтэрхэгүй хаям даа...

— Тиимэ даа. Илангаяа Иннокентий Дамбаевичын һайсахан туһалалсаа һаа, оройдоо юунһээшье айһанай хэрэггүй, — гэжэ Кристинья Валентина хоёр мүн лэ мүхөөгөө үгтэнэйгээ.

Тэдэнэр хүхюунээр хөөрэлдэжэ, хошон үгэ хаялсажа байгаад, сомоогоо нюруулжа эхилбэ. Сахын дундаһын хоёр, бэшэнһээ үндэр, асатай гадаһанда хэһэн тээг дээгүүр набша мүшэрөө бүгтэрүүлжэ байгаад, табадахи дабхараа нюруу болгобо.

Энэ бишыхан сомооень харахада, эгээл нөөхи үбһэнэй сомоо шэнги түхэлтэй аад, хэмжээгээрээ тон багахан юм. Гадна, сомоогой углуунуудаа, мүн хажуу тээгүүрһээ сагаан хуһан гадаһануудай үзүүр ёдойлдон харагдана. Энэ сомоо үшөө юугээрээ илгаатайб гэхэдэ, зосоогуурнь нэбтэ һалхин үлеэжэ, набша мүшэр үжэнгүйгөөр, һайнаар хатадаг байна.

«Красный пахарь» колхозой гэшүүд холо бодолтойгоор, хамтынгаа ажахын ёһотой бэрхэ эзэд шэнгеэр ажаллана. Нэгэшье центнер иимэ нэмэлтэ тэжээл хадаа нэмэлтэ һүн, ноохон, махан гэжэ тэдэнэр мэдэнэ ха юм даа.

Б. Мунгонов, манай тусхай корреспондент.

Набша мүшэр иигэжэ хатаанабди

Набша мүшэрые зүбөөр хатааха гэшэ ехэ удхашанартай. Зүбөөр хатаагдаһан набша мүшэрэй хоол болостой, тэжээлэй бодос ехэтэй, витаминтай байдагынь мэдээжэ. Гадна, зүбөөр хатаахада набша мүшэрэй үнгэнь һайхан, ногоон зандаа байдаг юм.

Би мүнөө таряанажалай нэгэдэхи бригадын звеное даажа, набша мүшэр бэлэдхэлгэ дээрэ хүдэлжэ байнаб. Звенодомнай зарим үдэр хори һайса гаран хүн хүдэлнэ. Тэдэнэй олонхинь һургуулиин үхибүүд юм.

Звеногойхидой олонхинь набша мүшэр отолжо, сомогдохо газартань зөөнэ. Тиихэдэ хоёр хүн тусгаар саханиудые түхеэржэ, тэрээн дээрээ набша мүшэрөө сомодог, нюруулдаг байна. Набша мүшэрөө иигэжэ сомонобди. Түрүүн асатай хоёр гадаһа хоорондонь 4,5—5 метр зайтайгаар шаагаад, хоёр тээгүүрнь гурба—гурбан паар набтаршаг гадаһа хадханабди. Эдэ паар гадаһануудаа дүрбэн газараар гэхэ гү, али дүрбэн дабхараар үртэһөөр гүрөөд, тэдээн дээгүүрээ хүндэлөөшэнь модонуудые хэнэбди. Зай тииһэн бэеэрээ эгээн доодо захын хүндэлэбшэ дээрээ утаашань харбиинхинуудые (адайр) хээд дээрэнь одоошье набша мүшэрөө сомонобди. Нэгэдэхи дабхартаа соможо дүүргээд, дахин утаашань харбиинхинуудые хэжэ, хоёрдохи, тиигээд саашаа гурбадахи, дүрбэдэхи дабхартань сомонобди. Тэрэнэй һүүлээр тэгэндэхи асатай гадаһан дээрэ хэһэн үндэр саха дээгүүрээ набша мүшэрөө бүгтэрүүлжэ байгаад, табадахи дабхартаа нюруулжа дүүргэнэбди. Иигээд байхадамнай эгээл үбһэнэй сомоо шэнги, дээрэһээ уһа бороогой нэбтэрхээр бэшэ оройтой сомоо болоно. Тиихэдэ үшөө зосоогуурхи забһар хүндыгөөрнь һалхин үлеэжэ, набша мүшэр тон һайнаар хатадаг.

Иимэ сомоонуудые 4,5—5 метр утатайгаар, 2—2,5 метр үргэнтэйгөөр, 2 метр үндэртэйгөөр сомонобди. Гэбэшье, утааша ба хүндэлөөшыень тэрээнһээ багашье болгожо болохо юм. Тиимэһээ ойро шадар бэлэдхэгдэһэн набша мүшэрэйнгөө зэргээр сомоо ехэшье, багашье байжа болохо байна.

Колхозоймнай правлени хоёр автомашина үгэнхэй. Тиимэһээ нэгэдэхи, хоёрдохи бригадынхид набша мүшэр бэлэдхэхээ 8 километртэ байдаг Үлэнтэ, Хүтэл гэжэ газарта машинаар ошодог байнабди.

И. Д. Молонов, набшаһата тэжээл бэлэдхэлгын звеное даагша.

Иимэ түлөөһэ абанабди

Хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын ба малай үбэлжэлгын сүлөөгүй үеынхидэ орходоо мүнөө колхоз бүхэндэ яһала забдатай үе болоод байна. Мүнөө мал бэлшээриин хүхэ ногоо шэмхэжэ, үбэлдөө гээһэн хүсэ шадалаа хүсэлдүүлжэ эхилээ. Манай эндэ мүн таряа талхан, кукуруза, хартаабхамнайшье һайнаар гараа байна. Тиимэһээ һанаа зобохо юумэ гэхэдэ, малдаа ерэхэ үбэлжэлгын тэжээл бэлэдхэхэ, тарилгын хойноһоо харууһалха хэрэг болоод лэ байна гээшэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ малдаа 30 процент тэжээл бэлэдхэжэ, тэжээлээр дутааһанаа, мүн кукуруза багаар (оройдоо 64 гектар) тариһанаа, набшаһата тэжээл багаар (оройдоо 35 тонно) бэлэдхэһэнээ һанажа, мүнөө энэ алдуу дутуугаа заһаха сагнай болоод байна. Түбхын түрүүн энэ хабартаа кукуруза нёдондонойхиһоо хоёр дахин ехээр тариһан байнабди. Тэрэмнай һайнаар гаража, мүнөө ряд хооронлын культиваци хэгдэжэ, нэмэлтэ тэжээл оруулагдана.

Тиихэдэ набша мүшэр хадаа тон хэрэгтэй, илангаяа хони ямаадай дуратайгаар эдидэг тэжээл байһыень урда жэлэйнгээ дүй дуршэлһөө ойлгожо, байгша онда тэрэниие нёдондонойхиһоо хэдэн дахин ехээр бэлэдхэхэ гэжэ манай колхознигууд шиидээ. Мүнөө энэ хүдэлмэри түлэг дундаа үнгэргэгдэжэ байна. Эхиндэ яһала олон хүн гаража, нилээд ехэ набша намаа бэлэдээд байнабди.

Энэ тэжээл яажа бэлэдхэгдэжэ, яажа сомодог ба хатаадаг байһан тухайгаа манай звеное даагша Иннокентий Дамбаевич Молонов, зоотехник Ирина Константиновна Игумнова эндэ хөөрэжэ үгөө. Тиимэһээ бидэнэр гансал нормо болон түлөөһэн тухай хэлэжэ үгэхэ хүсэлэнтэйбди. Отолжо зөөгдэһэн ба сомогдоһон 1 центнер набша мүшэрэй түлөө нёдондо ажалта үдэр мүнөө жэлэйхиһээ нэгэ бага ехээр түлэгдэдэг һэн. Харин мүнөө жэлдэ ажалай гаргашые бага болгохо зорилгоор, 1 центнер набша мүшэр отолжо, сомогдохо газартань зөөһэнэй түлөө 0,34 ажалта үдэр, саха хэжэ, 1 центнер набша мүшэр соможо нюруулһанай түлөө 0,11 ажалта үдэр түлэхэ гэһэн түлөөһэнэй шэнэ гурим зохёогдоһон байна. Үдэр соо 4 центнер набша мүшэр отолжо, сомогдохо газартань зөөхэ, тиихэдэ саха хэжэ байгаад 12 центнер набша мүшэр соможо нюруулха гэһэн нормо табигданхай. Энэ нормо дүүргээд байхадаа хүн бүхэн 1,35 ажалта үдэр абаха болоно. Тээд зарнамнай энээнһээ үлүү гаратар дүүргэжэ байна.

Иигэжэ ниитынгээ малда эрхим һайн набшаһата тэжээл бэлэдхэлгын түлөө оролдожо байнабди.

К. К. Сороковикова,
В. В. Сороковикова,
звеногой гэшүүд.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) 1. набша намаа бэлэдхэлгэ. 2. Сомолго. 3. Колхозой зоотехник И. К. Игумнова, звеное даагша И. Д. Молонов набшаһата тэжээл бэлэдхэлгын түрүүшын дүнгүүд тухай хөөрэлдэжэ байна. Б. Мунгоновой фото.

Ажабайдалай арюун замда гаралайбди

(Улан-Удын 65-дахи дунда һургуулиие дүүргэгшэдэй хүсэл зориг)

Парти, правительстводаа баяр хүргэнэбди

Мүнөө дунда һургуули дүүргэбэбди. Энээнэйнгээ түлөө түрэл Коммунистическэ партидаа, Советскэ правительстводаа үнэн зүрхэнһөө агууехэ баясхалан хүргэнэбди. Заха хизааргүй үргэн уужам Эхэ ороноймнай гражданин бүхэн городтошье, хүдөө нютагташье — хаанашье хамаагүй — дунда һургуули дүүргэхэ дүүрэн эрхэтэйшье, арга боломжотойшье ха юм даа.

Дунда һургуули дүүргэһэн манай урда агууехэ гэрэлтэ зам үргэнөөр нээгдэнхэй. Фабрика, завод, колхоз, МТС, тэрэшэлэн коммунизмын асари ехэ барилганууд бидэнэрые хүндэтэйгөөр хүлеэжэ байна. Мүн дээдэ һургуулинуудай үүдэн манай урда үргэнөөр сэлеэтэй.

Имэ һаруул харгы замда бидэнэрые гаргаһан хүндэтэ багшанартаа гүнзэгы баяр баясхалан хүргэхэ айхабтар ехэ хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлнэб. Багшанарнай бидэнэрые аяар арбан жэлэй туршада энхэрэн хүмүүжүүлээ, эрдэм наукануудай үндэһэ һууринуудтай танилсуулаа, ажал хүдэлмэри хэхэ дүй дүршэлтэй болгоо.

Иигэжэ тэдэнэр хүсэ шадалаа гамнангүй, үнэтэ сагаа хайрлангүй, үдэр бүриин оролдолго хэшээл гаргажа, бидэнэрые бүри багахан наһанһаамнай эхилээд, болбосоролой аттестат абаха болоторнай хүмүүжүүлжэ, Эхэ орондоо туһатай хүнүүд болохые хүсөө ха юм. Имэһээ бидэнэр саашадаа ажал хүдэлмэридэшье, һургуули һударташье ябабал хүндэтэ багшанараа хэзээдэшье мартахагүйбди. Тэдэнэр маанадтаа бүхы наһан соомнай багшанар лэ зандаа үлэхэ!

Лидия Кудисова.

Һургуулимнай түрэл гэр шэнги болонхой

Улан-Удын 65-дахи һургуулида нэгэдэхи классһаа эхилжэ һурааб. Тиимэһээ энэ һургуули намда түрэл гэр шэнгеэр һанагдадаг болоо. Эндэ педагогическа ехэ дүй дүршэлтэй багшанар — хүмүүжүүлэгшэд бидэнэртэ заадаг байгаа. Мүнөө һургуулияа дүүргээд байхадаа, эхэ эсэгэ мэтээр маанадта һанагдаха багшанартаа баясхалан хүргэхэ хүсэлэнтэйб.

Манай урда үргэн ехэ харгы зам нээгдэнхэй. Зургаадахи табанжэлдэ манай ороной зүүн районуудаар химическэ томо томо заводууд байгуулагдажа, арадай ажахые үнэтэй сэнтэй хэрэгсэлнүүдээр хангаха юм. Би инженер-химик боложо ерээд тэндэ хүдэлхэ хүсэлэнтэйб. Имэ мэргэжэлтэй болохо гэжэ үнинэй эрмэлзэдэг байгааб. Бүри долоодохи классаа хими үзэжэ эхилхэдээ, энэ предмедтэ үлүү ехэ дуратай болоо һэм. Һүүлшын хоёр жэл соо Надежда Михайловна Ангилейко багшын хүтэлбэрилдэг химическэ кружогто хабаадалсадаг байгааб. Энэ кружок намда олон зүйлэй һонирхолтой юумэнүүдые ойлгуулжа үгөө, теоретическэ материалнуудаа бодото дээрэнь хаража ойлгоходо, химическэ кружок ехэ үүргэ дүүргээ.

Ажабайдал тээшэ бидэнэртэ харгы зам заажа үгэһэн түрэл һургуулияа хододоо һанажа ябахаб.

Альбина Алфёрова.

Лётчик болохоб

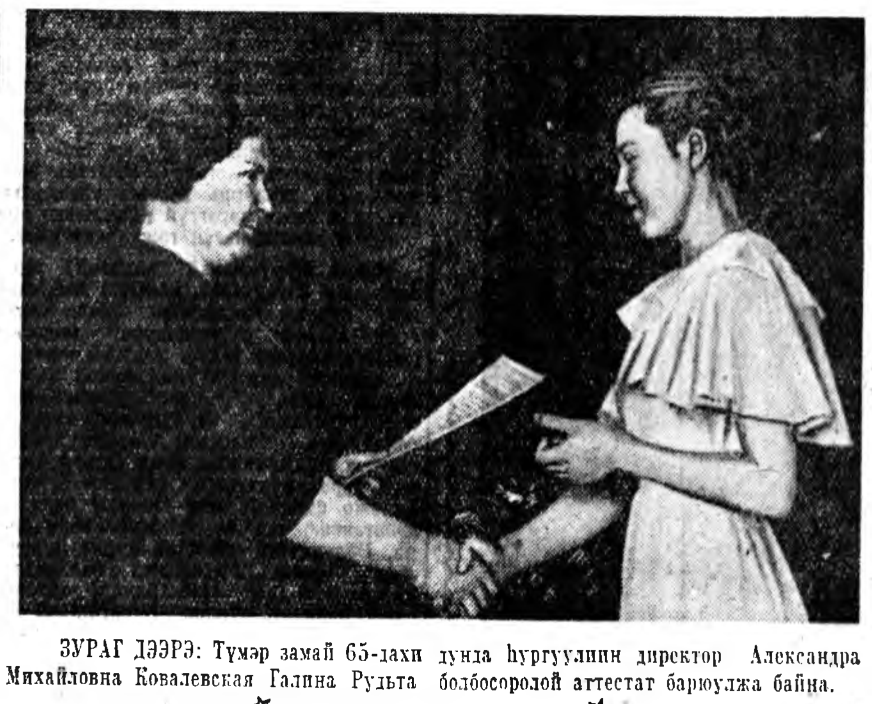
Арбан жэлэй туршада һуража, һургуулиин эбтэй коллектив соо хүмүүжүүлэгдэһэн бидэнэрэй түрэл арад зоннoo алба хэхэ саг дөө ерэбэ. Болбосоролой аттестат абанхай суг һураһан минии зарим нүхэд үйлэдбэридэ хүдэлхөөр, дээдэ һургуулинуудта һуража, элдэб мэргэжэлтэд болохоор шиидэнхэй.

Зургаадахи табанжэлдэ Советскэ Союзай агаарай х... ехэ холбоон бүри үргэдэхэ юм. Үргэн уужам оронорнай агаарай шэнэ шэнэ замууд байгуулагдажа, элдэб шэнэ кораблинууд пассажирнуудые, мүн ашаануудые бүри олоор, бүри ехээр шэрэдэг болохо байна. «ТУ—104», «ИЛ—14» ба бусад хүсэтэ транспортна самолёдууд бүри олоор ниидэжэ, советскэ хүнүүдтэ таатай зохид болохо юм.

Би мүнөө арбадахи класс дүүргээд байхадаа авиатехническэ училищада орожо һурахаяа байнаб. Авиатор болохо гэжэ би үнинһөө хүсэлэнтэй байгааб.

Одоошье лётчик болохо гэһэн үнинэйм хүсэлэл бэелхэнь.

Анатолий Пнев.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Түмэр замай 65-дахи дунда һургуулиин директор Александра Михайловна Ковалевская Галина Рудьта болбосоролой аттестат барюулжа байна.

Ч.-Ц. САНЖИЕВ.

Аттестат абахадаа...

Эелдэр залуу
эдир наһаяа
Эрдэм бэлигэй
хуягаар шэмэглээд,
Ажалай, тэмсэлэй
түрүүшын шата—
Ажабайдалай
хуудаһа ирахамнай.
Оронойнгоо хайра —
нангин аттестат
Омогтой зогсонобди
гартаа бариад.
Инаг Партиингаа
түүхэтэ уряаень
Иран уншанабди
сэдьхэлээ хүдэлгэн,
Холын һайхан
бодолнуудта ээлэгдэн,
Хуби заяагаа
шиидхэнэбди тодолон.
Ерээдүйн ГЭС-үүдэй
галта мүрэнүүд,
Ерэхэ сагай
мантан заводууд,
Элбэг ажахытай
манай колхозууд
Ээзд-залуушуулаа
хүлеэн абанал.
Нарата сэсэрлиг
Эхэ орондоо
Нангин арюун
хүсэлөө бэелүүлэн,
Үнэнэй, тэмсэлэй,
илалтын замаар,
Үетэн олон
нүхэдүүд баяртай!

Н. ДАМДИНОВ.

Багшадаа һурагшын хэлэһэн үгэ

Аян замуудай бэлшэр дээрэ байнам.
Аяар холо руу намайгаа татана зүрхэм.
Бэрхэшээлнүүдэй гансал нэгэнһээ айнам:
Урмытнай хүсэд харюулжа шадахам хүшэрхэн.
Аман соогоо арайхан «А »«Б» хоёртой
Анханда гэшхэлээб һургуулиингаа богоһо
Эрдэмэй орой өөдэ зорихомнил даа омогтой;
Энэ богоһоёо мүнөөдэр гэшхээд баһа.
Баяртайб тандаа, хүндэтэ минии багша!
Баруун гарым хурдан бэшэгтэ һургаат.
Зааһан бүгэдытнай тунаан угтажа абагша
Залуу ухааем үндэр дэбюундэ гаргаат.
Наранай эрьесэ, тэнгэриин һолонгото зааraан—
Намда яһалал танил бэшэ аал бүри?
Һүниин мүшэдтэл олон тоонуудаараа
Һүрдөөнэгүйл ухааем тиихэдэ алгебра.
Арадтаа туһатай ябагты гэгшэ һэнта.
Арюунда хододоо хадагалхаб үгыетнай заабол.
Эндэһээл шамтай ажаллахам хаш хамта,
Энхэ тайбанай хэрэгтэ зорюулһан Атом!
Хаанаш ябуужаб — илалтануудаймни дээжэ
Халуун ажалайтнай аша үрэнь гээшэ!
Советскэ манай гүрэн түрэ соо хүндэтэй,
Сохом лэ зүбтэй харгыда хүниие табигша;
Байха зүрхэнһөө хүбүүдтнай танда баяртай,
Баруун гарытнай барихамни, Багша!

Эхэ орнойнгоо аша туһада ажаллая!

Би мүнөө арбадахи класс дүүргэжэ, болбосоролой аттестат абабаб. Бидэндэ саашаа һургуулияа үргэлжэлүүлхэ зам, үйлэдбэридэ гаража, хүдэлмэри хэхэ арга боломжо дүүрэн олгогдонхой. Һалбаран мандажа байгаа социалистическэ орондо түрэһэн бидэнэр иимэ ехэ зол жаргалтай байнабди.

Манай орондо ажаллаха гээшэ гүрэн түрын хүндэтэ хэрэг болонхой. Үргэн уужам орондомнай асари ехэ барилганууд хаа хаанагүй бодожо байна. Тэндэ ошожо ажаллаха үнинэй хүсэлэнтэйб. Хүдэлмэри хэхэдээ мэргэжэл, шадабари олохын тулада техническэ олон литературатай танилсааб. Мүн физикэ заадаг багша Виктор Васильевич Ангилейкын хүтэлбэрилдэг физико-техническэ кружогто эдэбхитэйгээр ябадаг байгааб.

Түрэл Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын залуушуулда, мүн мүнөө жэлдэ дунда һургуулиие дүүргэгшэдтэ хандажа, оронойнгоо зүүн ба хойто газарнуудта ошожо, тэндэ бодхоогдожо байһан барилгануудта хабаадалсахые уряалһан бэшэг намайе тон ехээр баярлуулба. Энэ хандалга уншаад байхадаа үйлэдбэридэ гаража ажаллаха гэжэ би шууд түргэн шиидээб. Өөрынгөө хани нүхэр Виктор Ушаковтой хамта июлиин 1-һээ эхилжэ заводто хүдэлхэ болоод байнабди.

Иигэжэ үйлэдбэридэ хүдэлмэрилхэ гэһэн минии үнинэй хүсэлэл гүйсэбэ. Энээндээ тон ехэ баяртайб.

Үйлэдбэридэ ажаллажа байгаад, үдэшын тусхай һургуулида һуралсажа, өөрынгөө эрдэмые саашань үргэлжэлүүлхэб.

Валентин Лабзо.

Инженер болохо хүсэлэнтэйб

Хэзээдэшье мартагдашагүй түрэл һургуулидаа тэбхэр арбан жэл һуража гарабабди. Теэд һаяхан лэ түрүүшынхеэ һургуулида ерэжэ нэгэдэхи класста һуража эхилһэн шэнгеэр һанагданал. Үнгэрһэн эдэ арбан жэл соо ямар ехэ гайхамшагта хубилалтанууд манай агууехэ Эхэ орон дотор болоо гээшэб. Түрэл Коммунистическэ партиин сэсэн мэргэн хүтэлбэри доро олонациональна советскэ арад коммунистическэ общество амжалтатайгаар байгуулжа байна. Советскэ арадай ажабайдал үдэр ерэхэ бүри улам һайжарна.

Бидэнэр, залуу үетэн, иимэ һайн һайхан сагта эрдэм наукануудай үндэһэ һуури шудалжа, мүн үйлэдбэритэй, ажал хүдэлмэритэй танилсажа, коммунистическэ общество байгуулагшад болохо гүйсэд арга боломжотой ха юм биибди.

Манай орондо асари ехэ барилганууд бодхоогдоно. Эрдэм техникэ үдэр бүри ургажа, урагшаа дабхина. Имэһээ арадай ажахыда олон тоото мэргэжэлтэд хэрэгтэй. Би мүнөө болбосоролой аттестат абаад байхадаа, Томскдохи транспортын электротехническэ институтда һуража, инженер болохо хүсэлэнтэйб. Юуб гэхэдэ, зургаадахи табанжэлдэ манай ороной транспорт болон хэлхеэ холбоон тон ехээр хүгжэхэ байна. Түмэр замаар хүсэтэ ехэ электровозууд ябадаг болохо ха юм. Мүн транспортда, хэлхеэ холбоондо автоматика үргэнөөр хэрэглэгдэхэ байна.

Техникэ шудалхын тулада би физико-техническэ кружогой хүдэлмэридэ хоёр жэлэй туршада хабаадалсаһан байнаб. Энэ хадаа институтда орожо һурахадамни туһатай байха.

Людмила Меньшикова.

Хүдэлмэрилхэб, һурахаб...

Одоо «Болбосоролой аттестат» гартаа баринхайб, урдамни хэдэн харгы гаража ерэнэ. Нэгэн доро хүдэлхэ, һураха харгы шэлээб. Элдэб техникэтэй, ажал хүдэлмэритэй танилсангаа түрэл заводойнгоо механическа цехтэ хүдэлмэрилхэ гэжэ өөрынгөө нүхэр Валентин Лабзотой шиидээбди.

«Һураха, һураха ба һураха» гэһэн Ленин багшын заабарие советскэ залуушуулай алгадгүй дагахань дамжаггүй. Би түрэл заводтоо ажаллахынгаа хажуугаар һуралсалаа саашань үргэлжэлүүлхэб.

Хаанашье ябаа һаа, би иимэ эбтэй эстэй коллектив байгуулха, иимэ нүхэдэй дунда хүдэлмэрилхэ гэжэ бүхы шадалаараа оролдохоб.

Виктор Ушаков.

Багшын юрөөл

Улан-Удын 65-дахи дунда һургуулиие мүнөө жэл 104 хүн дүүргэжэ гараа. Тэдэнэй 25 ниинь «5», «4» гэһэн сэгнэлтэтэй аттестат абаа. 5 хүн эрхим һайнаар 10-дахи классаа дүүргээ.

Энэ һургуулида үни удаан саг соо хүдэлжэ байһан багшанар мүнөө жэл арбадахи классуудые дүүргэжэ һурагшадые онсолон тэмдэглэнэ. Юуб гэхэдэ, юрэдөө иимэрхүүгээр ... һургуулиие дүүргэгшэд энэ һургуулиин түүхэдэ байгаагүй. Тэдэнэр ... эбтэй, эдэбхи үүсхэлтэй, нүхэдэй ёһоор бэе бэедээ туһалалсадаг байгаа юм. Мүн һургуулиингаа ... нэгэн хэмжээ-ябуулга үнгэргэхэдэ тон оролдосотойгоор хабаадалсадаг, багшанарайнгаа дүтын туһалагшад байжа, бага нүхэдтөө эрхим жэшээ харуулдаг һэн.

Мүнөө арбадахи класс дүүргэгшэд бүгэдэ шахуу һайн бэлэдхэлтэй, ... моо үзэхэдөө оролдосотой бэрхэшүүл байгаа. Энээндэ баримта болгон нэгэ жэшээ харуулая. 65-дахи һургуулида гурбан 10-дахи классууд ... Тиигээд, жэшээнь, химеэр ямараар экзаменаа үгөөб гэжэ хаража ... бэл, иимэ байна. 10-дахи «А» класста һурадаг 35 һурагшадай 27-ниинь «5» гэһэн сэгнэлтээр, 4-ниинь «4»-өөр, нэгэниинь—«3»-аар; 10-дахи «Б» класста һурадаг 34 һурагшадай 25-ниинь «5»-аар, 8-ниинь—«4»-өөр, 1-ниинь—«3»-аар; 10-дахи «В» класста һурадаг 35 һурагшадай ...ниинь «5»-аар, 7-ниинь «4»-өөр, ...ниинь—«3»-аар экзаменаа үгэһэн байгаа. Эдэ классуудта ехэ мэргэжэлтэй болоһон багша Надежда Михайловна Ангилейко хими заадаг юм. Тэрэнэй өөрынтөө заадаг предмедтэ һурагшадые дуратай болгожо шадаһаниинь, горьтойхон амжалта туйлаһаниинь дээрэ тэмдэглэгдэһэн тоо баримтанууд элитээр гэршэлнэ гээшэ. Теэд гансахан лэ химеэр жэшээтэ һайнаар һураа гэжэ энэ һургуулиие дүүргэгшэдые тоолоо һаа, тон буруу байна.

Һуралсалай политехнизацида шухала предмет бологшо физикээр тэдэнэр мүн лэ бага бэшэ амжалтануудые туйлажа шадаа. Энэ һургуулиин физико-техническэ кружогой хүдэлмэриие онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, энэ кружогто мүнөө арбадахи класс дүүргэгшэд шударгыгаар, эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, тус кружогые хүтэлбэрилэгшэ Виктор Валентинович Ангилейкын заабари доро тэдэнэр техническэ мэргэжэлтэй болоһон байна. Энэ кружогто хабаадагшад Алевтина Алфёрова, Люда Меньшикова, Галина Рудь, Владимир Ангилейко, Борис Бархатов, Олег Листровой, Леонид Бутаков, Валерий Щербак гэгшэдые онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тэдэнэр олон жэлэй туршада ехэ эдэбхитэйгээр физико-техническэ кружогой хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Энэ үе соо олон янзын приборнуудые өөһэдөө дархалжа, городской ба республиканска техническэ выставкэнүүдэй грамотануудые абаһан байна. Тэдэнэрэй зариманиинь бүри орёо приборнуудые бэлэдхэһэнэй түлөө хүндэлэлэй тусхай грамотануудаар шагнагдаһан юм. Жэшээлхэдэ, энэ жэлэй городской выставкэдэ өөрөө ябадаг экскаватор харуулагдаа. Тэрэниие мүнөө 65-дахи дунда һургуулиие дүүргэгшэд Рудь, Алфёрова, Ангилейко, Бархатов, Меньшикова гэгшэд хоёр жэлэй туршада дархалан бүтээһэн байна.

Һургуулиингаа физико-техническэ кружогто, мүн «Залуу химик» гэжэ кружогто эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанай түлөө арадай гэгээрэлэй городской таһагай, комсомолой горкомой хүндэлэлэй грамотаар 10-дахи классые дүүргэгшэдһээ 20 хүн шагнагдаа. Мүн тэдээндэ «Залуу техник» гэжэ значогууд барюулагдаа.

Мүнөө жэл арбадахи класс дүүргэгшэд бултадаа физкультура ба спортдо дуратай байһан юм. Тэдэнэр спортивна олон секцинүүдтэ (санын, хүнгэн атлетикын, баскетбол болон волейболой гэхэ мэтэ) шударгыгаар хабаададаг байгаа. Һайн бэлэдхэлтэй спортсменүүд Лида Кудисова, Лиза Марчук, Анна Фурлетова гэгшэд һүүлшын 4—5 жэлэй туршада спортивна мүрысөөндэ нэгэшье диилдээгүй, оло дахин илалта туйлажа, һургуулиингаа спортивна нэрэ түрые хамгаалагша һэн. Лилия Руднёва, Люся Потапова гэгшэд хэды дахин городойнгоо болон республикынгаа һургуулинуудай дунда спортоор чемпионой нэрэзэргэ олоһон байна. Жэшээнь, Люся Потапова шадабаритай бэрхээр диск шэдэдэг юм. Тэрэ бүри һаяхан болоһон спортивна мүрысөөндэ (июниин 19—20-до) 35 метр 27 сантиметр холо диск шэдээ. Улан-Удын һурагшадай дунда иимэ амжалта хэншье туйлаагүй байгаа.

10 класс дүүргэгшэд—спортсменүүд спортивна мүрысөөндэ хабаадалсажа, һургуулиингаа кубогуудые үшөө олошоруулба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һурагшанарай зунай спартакиадада хабаадалсаһан 10 классай басагад тус кубок барияад байна. (Зүүн гарһаа) Зина Марчук, Лиля Руднева, Эмма Юдинцева, Аня Фурлетова, Лида Кудисова гэгшэд байна.

А. Мантаевай фото.

Борис Бархатов, Анатолий Пнёв хүнгэн атлетикээр, баскетболоор, волейболоор мүрысөөнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, оло дахин илалта туйлаһан юм. Тэдэнэр шэнги спортсменүүд тон олон байна. Хоёрдохи шатын ГТО-гэй значогуудаар 32 хүн, нэгэдэхи шатын ГТО-гэй значогуудаар 73 хүн шагнагданхай. Элдэб олон грамотануудааршье шагнагдаһан 10-дахи классайхид олон.

Гол түлэб арбадахи классуудай һурагшадай хабаадалгатайгаар һүүлшын һуралсалай жэлдэ 17 кубогууд абтаа. 65-дахи һургуули хамта дээрээ 42 кубок абаһан юм. Бүри һаяхан, һурагшадай зунай спартакиадада, энэ һургуулиин арбадахи классайхид үшөө нэгэ, тоогоороо 43-дахи кубок абажа, һургуулидаа бэлэглээ. Иимэл спортсменүүд мүнөө арбадахи класс дүүргэжэ гараа.

10-дахи классайхид ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байгаа. Үбэлдөө һалхин шуурганай боложо, хүр саһанай түмэр харгын зам дээгүүр тогтожо, поезднуудай ябахада һаад ушаруулдаг сагай дайралдахада тэдэнэр түмэрзамайхидта горьтойхон туһаламжа үзүүлдэг байгаа. Энэ хэрэгтэ мүн багашье классайхид хабаадалсадаг һэн. Энээнэй түлөө һургуулиинхидта 4.641 түхэриг үгтэһэн байна. «Локомотив» гэжэ стадион дээрэ гүйдэлэй харгы мүн лэ хэһэн юм. Тиин 5000 түхэриг мүнгэн шан үгтэһэн байна. Гадна, уранһайханай концертнүүдые арбадахи классайхид бэшэнтэеэ хамта оло дахин ажалшадта харуулаа. Иигэжэ хамта дээрээ 17 мянган түхэриг һургуулиинхид олоо. Тиигээд арбадахи классайхид һургуулидаа дурасхаал болгон, 12099 түхэригэй оркестр худалдажа абаад бэлэглээ. Мүн баян абажа һургуулидаа тэдэнэр бэлэглээ. Бэшэ мүнгэниинь һургуулиин мастерскойдо элдэб хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха хэрэгтэ гаргашалагдаа.

Арбадахи классые дүүргэгшэд Валерий Лихачев, Олег Листровой гэгшэд хүгжэмэй элдэб инструментнүүдээр бэрхээр наададаг юм. Тэдэнэр олон һурагшадые хүгжэмдэ һургаа. Мүнөө 10-дахи классай таралгын вечертэ өөрын оркестр ирагуу гоёор элдэб хүгжэмүүдые зэдэлүүлээ.

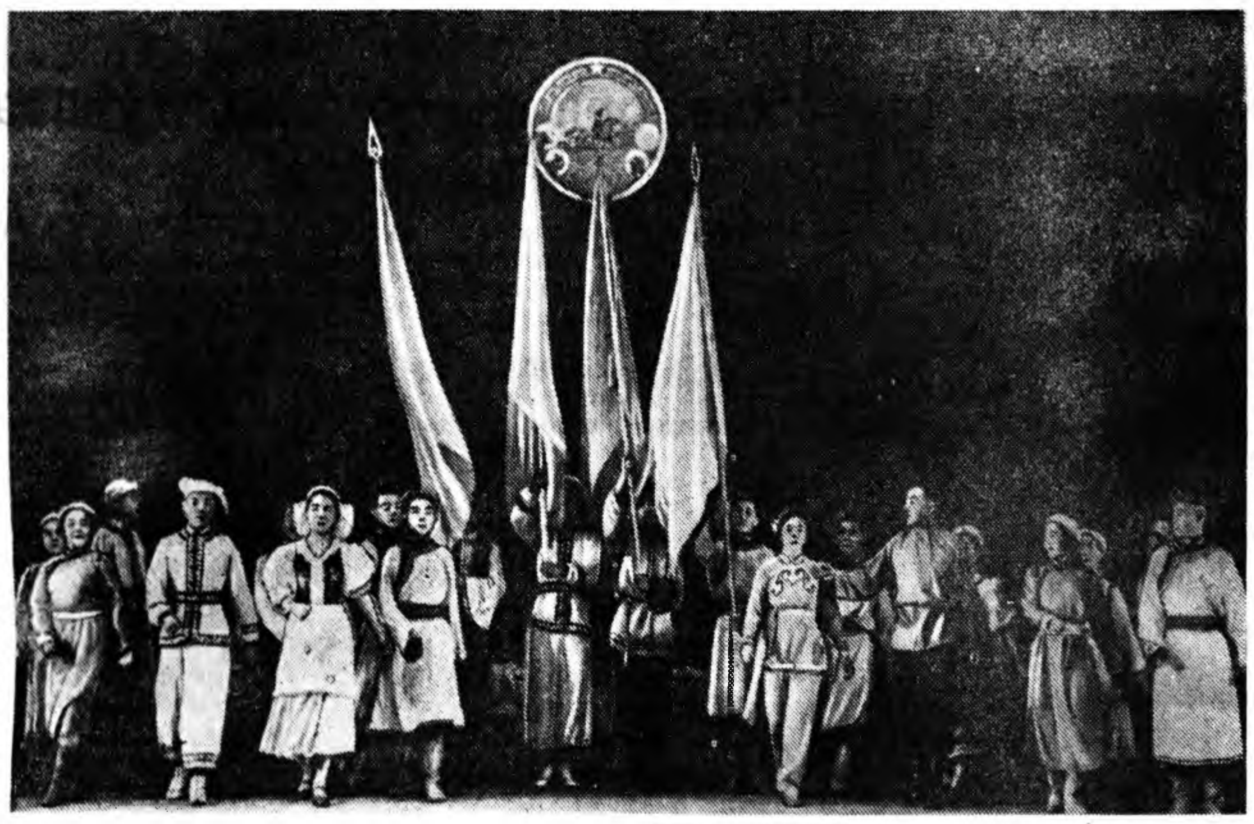
65-дахи һургуулиин коллектив иимэл хүнүүдые хүмүүжүүлжэ шадаа. Иимэ ехэ амжалта туйлахын тула һургуулиин багшанар горьтойхон оролдолго хэжэ гаргаа. Энэ оролдолгонь хин хооһоор хосороогүй, харин һайн үрэ дүн элитээр харуулаа. Өөһэдынгөө хүмүүжүүлһэн хүбүүд, басагадаар тус һургуулиин багшанар омогорхохо ёһоороо омогорхоно. Агууехэ Эхэ оронойнгоо аша туһада саашадаа һайнаар һурахыень, ажаллахыень юрөөгөөд лэ, багшанарынь үлөө. Теэд тэдэнэй оршондохи холбоо барисаан мүнөө таһалдаа бэшэ, харин тэрэнь саашаа үргэлжэлүүлэгдэхэ байна.

— Һайниие хүсэнэбди, ажалдатнай, саашанхи һуралсалдатнай,—гэжэ багшанарынь һурагшадтаа юрөөл табина.

— Залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ нангин хэрэгтээ хододоо амжалта туйлахыетнай үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди. Дахин уулзатараа баяртай, хэзээдэшье мартагдашагүй хүндэтэ багшанарнай!— гэжэ арбадахи класс дүүргэгшэд уриһаар харюусана.

Д. ДУГАРОВ.

МНР-эй Арадай сэрэгэй дуу, хатарай ансамблиин концерт

Монгол Арадай Республикын 35 жэлэй ойе угтуулан, Арадай сэрэгэй дуу, хатарай ансамбль Советскэ Союзда гастролёор ерэһэн байна. Мүн тус ансамбль Чехословацка, Румынска Арадай Демократическа Республикада ябаха юм.

Тус ансамблиин концертые Иркутск, Новосибирск, Свердловск, Москва, Киев, Львов, Кишинев ба бусад городойхид хараха юм. Арадай сэрэгэй ансамблиинхид түрүүшынхеэ Советскэ Союзай нимэ олон городуудаар гастролёор ябахань.

Монголой Арадай сэрэгэй дуу, хатарай ансамблиинхид түрүүшынгээ концертые манай Улан-Удын ажалшадта харуулжа, ехэ халуунаар угтагдаа.

Хоор, холимог оркестр болон баледһээ ансамбль бүридэнхэй. Монгол арадай, советскэ болон арадай демократическа оронуудай композиторнуудай дуунуудые дуушадынь ирагуу һайханаар дуулана.

Ч. Лхамсурэн гэжэ монголой залуу поэдүүдэй нэгэнэй бэшэһэн «Түмэр зам» гэжэ дуун Монгол Арадай Республикын мүнөөнэй, тон дэлгэрэнгы дуунуудай нэгэн болонхой. Энэ дуун Советскэ Союзай, Монгол Арадай Республикын болон Хитадай столицануудые холбоһон, ахадүүгэй, хани барисаанай түмэр замда зорюулагданхай.

«...Москва Бээжэн хоёртой
Монголой столицые холбоод,
Түрэл оронойм хүгжэлдэ
Түгэлдэр хүсые түгэс үгөө...» гэһэн ирагуу эгэшэг энэ дууе ансамбль ехэ шадамараар гүйсэдхөө.

«Энэ — ахадүүгэй туһаламжа
Ехэ хүдэлмэриин илалта.
Энэ — Эб найрамдалай бэлэг,
Социализмда хүргэхэ зам» — гээд, дуу түгэсхэхэдэнь сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар өөрынгөө баярые хүргэбэ.

1921 оной Монголой Арадай революциин үеын партизануудай дууладаг «Шэбээ Кяхта» гэжэ дуунай үндэһөөр найруулагдаһан «Улаан туг» гэжэ дуун хэдэ дахин дабтагдаба. Мүн энэ дууе манай бурят-монгол арад дууладаг, мэдэхэ юм. Эрхэ сүлөөтэ байдалай түлөө, бэеэ даанхай гүрэн түрын түлөө тэмсэгшэдэй энэ дуун хүн бүхэнэй сэдьхэлые ехээр хүдэлгөө.

Монгол Арадай Республикын Арадай сэрэгэй дуу, хатарай ансамблиин дуушадай эрдэм эдинь «Алтайн магтаал» гэжэ ямаршье хуур, хүгжэмэй дэмжэлгэгүй гүйсэдхэгдэһэн дуунда харагдана. Энэ дууе гүйсэдхэлгэдэ хөөмэйлэлгэ ехэ уран гоёор хэрэглэгдэһэн байна. Ансамбльда хабаадагша Шагдар ехэ уранһайханаар, шадамараар хөөмэйлнэ.

«Алдарта Байгал, арюухан далай» гэжэ дуунай автор Дмитрий Павлович Давыдовай (1811—1888 он) түрэһөөр 145 жэлэй ойе манайороной ажалшад һаяхан тэмдэглэһэн байна. Монголой Арадай сэрэгэй ансамблиин «Алдарта Байгал, Арюухан далай» гэжэ ород арадай эгээ мэдээжэ дууе гүйсэдхэхэдэнь бүришье һаа, һүр жабхалантайгаар, хонгёо эгэшэгээр зэдэлбэ.

Ансамблиин шалгарһан элитэ дуушад Дарима, Танаажав ба Долгоржав гэгшэд ехэ халуунаар хүлеэгдээ. «Буурал морин», «Не брани меня родная» ба бусад дуунуудые ехэ ирагуу, эгэшэгээр Даримаа дууша гүйсэдхөө.

«Бөөргын голой элһэн», «Залуушуул» ба бусад дуунуудые дуушан Танаажав ехэ амжалтатайгаар дуулаа. Илангаяа «Хүрин толгойн һүүдэр», «Дүрбэн саг» гэжэ дуунуудые соолоор дуулаһан Долгоржав ехэ халуунаар угтагдаа.

Ансамблиин балетнэ бүлэгэй гүйсэдхэһэн хатар ехэ һонирхолтой. Национальна, жэнхэни түхэлэй аяг хүдэлсэтэй эдэ хатар танцанууд арадай байдалай үндэһөөр найруулагданхай. Энэ хадаа ансамблиин балетмейстер Лубсандашиин мэргэжэл шадабарииe элеэр харуулна. Эндэ «Сэрэгэй хатар», «Эртэнэй ёһололой хатар», «Наадан», «Агсал», «Морито залуушуул», «Баясхаланта хүдэлмэри», «Хани барисаан тухай хатар» ба бусад үзэсхэлэн гоё хатар танцанууд гүйсэдхэгдөө.

Гомбосурэнэй гүйсэдхэһэн «Агсал» гэжэ Баруун Монголой урданай баатарнуудай дуу, домог туужын үндэһөөр найруулһан хатар ехэ һонирхолтой байба.

Мүн «Эртэнэй ёһололой хатар», «Наадам» гэжэ хатар танцын үзэгдэлнүүд ехэ үзэсхэлэн һайханаар гүйсэдхэгдэбэ.

Илангаяа концертын түгэсхэлдэ гүйсэдхэгдэһэн «Хани барисаан тухай хатар» гэжэ Бүхэдэлхэйн залуушуулай фестивалиин үндэһөөр найруулагдаһан хатар танцын үзэгдэл ехэ халуунаар хүлеэгдээ. Ансамблиин залуу коллективэй эрхим мэргэжэл шадабарииe, бэлигые нэн түрүүн онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Гадна, Бүхэдэлхэйн фестивальда хабаадагша, Московско консерваториие дүүргэһэн залуу композитор, ансамблиин уранһайханай хүтэлбэрилэгшэ, дирижёр Цырендоржын бэлиг шадабаринь эли тодоор харагдана.

Ахадуу, бэлигтэ монгол арадай дуу хатарай дээжые харуулһан Арадай сэрэгэй ансамбль хадаа социализмын замаар дабхижа ябаа Монгол Арадай Республикын шэнэ культурын хүгжэлтые, туйлалтые эли тодоор харуулна.

«...Монгол гэдэг нэрээрээ юртэмсэ дээрэ дурдуулнабди,

Монголой заяантай бидэнэй һанаа зүрхэн холбоотойл.
Шэнэ байдал зохёожо, Эхэ ороноо мандуулнабди.
Соёл эрдэмэй толотохонь Совет оронһоо үндэһэтэйл,
Энэл даа түрэл нютагни,

Монгол һайхан оромни.» — гэжэ Монголой демократическа литературын үндэһэ һуури табигша Д. Нацагдоржын «Минии нютаг» гэжэ шүлэгэй мүрнүүд тус концертын эпиграфынь болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Ансамблиин коллективэй гүйсэдхэһэн «Хани барисаан тухай хатарай» түгэсхэлэй үзэгдэл харуулагдана. 2. Солистка Танаажав «Бөөргын голой элһэн» гэжэ арадай дууе гүйсэдхэнэ. 3. «Хүрин толгойн һүүдэр» гэжэ арадай дууе солист Долгоржав морин хуурын дэмжэлгэтэйгээр гүйсэдхэнэ.

А. Мантаевай, С. Доржиевай фотозурагууд.
А. Плишкинагай, Б. Бадараевай текст.

„Бэлэдхэлэй класс хэрэгтэй гү?“ гэһэн статьяе зүбшэн хэлсэлгэ

Бэлэдхэлэй класс хэрэгтэй гэжэ һананаб

«Бурят-Монголой үнэн» газетэдэ гараһан нүхэд Батоевой, Раднаевай, Аюржанаевай ба бусадай статьянууд соо бэлэдхэлэй класс ямаршье һайшаата үүргэ дүүргээгүй, багаханшье туһа хээгүй гэжэ ото таһа арсажархигдаһан байна. Педагогикыншье талаар, мүн бэлэдхэлэй класстай байһан бурят һургуулинуудай байдалые хаража үзэхэдэ энэ арсалтые, бэлэдхэлэй класс хэрэггүй гэһэн баталамжануудые һайн баримтатай гэхын аргагүй. Имагтал экономическа талаарнь хаража үзөөд, бэлэдхэлэй класс хэрэгтүй гэхэ гээшэ энэ хэрэгые шиидхэнэгүй гэжэ һанагдана.

Манай Курумканай аймагай хэды багшанар бэлэдхэлэй классые байлгаха гэхэ зуураа, бэлэдхэлэй класс хадаа ород хэлээр һурагшанарай мэдэсые дээшэлүүлхэһээ гадна, тэдэнэй юрэнхы хүгжэлтые дээшэлүүлнэ гэжэ хэлэхэ байна. Бэлэдхэлэй класс үүргэеэ һайнаар гүйсэдхэнэ. Курумканай аймагай бэлэдхэлэй класстай һургуулинууд жэлһээ жэлдэ гансал ород хэлээр бэшэ, мүн түрэлхи хэлээрээ һайнаар һурадаг болохо байнхай, мүн юрэнхы бэлэдхэлэйнгээшье талаар ехэ һайжарһан байна. Бэлэдхэлэй класстай бурят һургуулиин 4-дэхи классайхид бэлэдхэлэй классгүй 4-дэхи классайхидта орходоо үлүү һайнаар һурана. Һурагшадай һуралсалынь жэлһээ жэлдэ дээшэлнэ. Энээндэ бэлэдхэлэй класс бага бэшээр туһалаа. Манай аймагай һургуулинуудай 4—5-дахи классуудай һурагшанар ород хэлээр диктантнуудые алдуутүйгөөр шахуу бэшэдэг болонхой. 4-дэхи классуудай багшанар нүхэд Г. Д. Гергенова, В. М. Бубеева, Ц. А. Галсанов ба бусад ород хэлэндэ һургаха талаар һайн амжалта туйлаһан байна. Эдэ багшанарай зааһан 4-дэхи классайхид хабарай шалгалтын диктантнуудые барагсаан «5» болон «4» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр бэшэһэн байна. Манай аймагай дунда зэргын мэргэжэл, шадабаритай багшын зааһан 1-дэхи классай һурагшад 50—60 үгэтэй ород текстнүүдые уншажа шадахаһаа гадна, уншаһанаа хөөрэжэ үгэдэг байна. Энэ мүрнүүдые бэшэгшэ автор 7 жэлэй туршада инспекторшье, аймОНО-е даагшашье байха зуураа, һургуулинуудтахи ород хэлэ заалгын асуудалые ажаглажа, шэнжэлжэ ябаа гээшэ. Тиимэһээ һурагшадай ород хэлэндэ һуралга нилээд һайжараа гэжэ тобшолол хээд байна. Курумканай аймагай һургуулиин һурагшадай ород хэлэнэй мэдэсын дээшэлэлгэ хадаа бэлэдхэлэй классай үгэһэн гол аша үрэнь мүн.

Курумканай аймОНО 1952 — 53 онуудай һуралсалай жэлһээ эхилжэ бэлэдхэлэй класс тухай асуудалнуудые шэнжэлэлгэ хэжэ байнхай. Олон жэлэй туршада эхин классуудта заажа байһан багшанар Ч. О. Тыхеева, Ц. Д. Дондуков иигэжэ бэшэнэ: «Бэлэдхэлэй класста һуража гараһан һурагшанар, бэлэдхэлэй класста һураагүй һурагшанарта орходоо ород хэлэндэ бэрхэ, үгэшье баянтай байна... Илангаяа ород хэлэндэ һуралгада бэлэдхэлэй класс ехээр туһална...»

Гэбэшье, бэлэдхэлэй класстай болоһондоо бурят эхин һургуулинуудай программые һурагшад бэлэхэнээр шудалжархина гэжэ хэлэхын аргагүй. 25 жэлдэ багшалжа байһан Ц. Б. Сундарон, 17 жэлдэ багшалжа байһан О. М. Бухаев, 12 жэлдэ багшалжа байһан Х. Ц. Цыбиков ба бусад багшанар иигэжэ мэдүүлнэ: «Эхин һургуулиие табан жэл соо һуража дүүргэдэгшье һаа, һурагшад үзэхэ программаяа арайхан үзэжэ дүүргэдэг байна...»

Тиимэһээ табан жэл һуралсалтай болоһон эхин һургуулиин һурагшад миин шахуу байна ха гэжэ нүхэд Батоев, Аюржанаев, Раднаев тон буруу батална. Харин һурагшад үзэхэ юумэндээ нилээд дарагданги гэжэ хэлэхэ байнаб. Бурят һургуулиин дүрбэдэхи класста программаяа үзэжэ гарахын тула, неделидээ 30 частай (үдэрэй 5 урогтой) байхадамнай, ород һургуулиин 4-дэхи класс — 26 частай байна бшуу. Бэлэдхэлэй классые хараада абалсаагүйгөөр бодоходо, бурят һургуулиин 1-дэхиһээ эхилээд 7-дохи классууд ород һургуулиин эдэл классуудта орходоо, неделидээ 12 час (үдэрэй 2 урок) үлүү хэдэг байна. Ород хэлые һайнаар үзэхын түлөө иимэ олон часаар үлүү урогуудые манай һургуулинуудта хэгдэдэг гээшэ. Энэ гүрэн түрын удхашанартай шухала хэрэг мүн. Энэ хэрэг бэелүүлхын тула бэлэдхэлэй класстай байһамнай дээрэ.

Гэхэтэй хамта, сагай бага байһан ушарһаа бурят һургуулинуудта түрэлхи хэлэнэй программын зарим бүлэгынь яаралтайгаар үзэгдэжэ гарадаг. һайса упражнени хэгдэдэггүй, тиимэһээ мууса хадуутдадаг байна. Жэшээлхэдэ, «түргэн ба удаан аялганууд» гэжэ түрэлхи хэлэнэй программын бүлэг тон багаханаар, түргэнөөр үзэгдэжэ байгаа һаа, һурагшад энээгээр алдуу гаргадаг байна.

Мүнөөдөө, түрэлхишье хэлээр, ородшье хэлээр бүхы багшанарай заадаг классуудта һурагшадые һайнаар, алдуугүйгөөр бэшүүлдэг, хэлүүлдэг болоогүй байнабди.

Манай эхин һургуули табаншье жэлэй һуралсалтай болоошье һаа, тэрэниие дүүргэжэ гараһан һурагшадта хангалтатай, һайн бэлэдхэлые, эрдэмэй бата бэхи үндэһэ һуурииe үгэжэ үшөөл шадаагүй байһаар.

Теэд дүрбэн жэлэй һуралсалтай эхин һургуулиинхид һайн бэлэдхэлтэй байдаг һэн гэжэ зарим нүхэд хэлэдэг байна. Зүгөөр энэнь хэнээршье элирүүлэгдээгүй, юугээршье гэршэлэгдээгүй бшуу.

Эхин һургуулиин бэлэдхэлэй классые болюулхатаяа хамта тус һургуулиин һуралсалай программые хаһаха хэрэгтэй гэжэ зарим нүхэд мэдүүлнэ. Теэд табан жэлэй һуралсалай һургуулиие дүүргэгшэдэй үшөөл хангалтагүй бэлэдхэлтэй гарадаг байхадань, нэгэ жэлыень хаяад, дээрэһээнь үшөө программыень хаһахадамнай һурагшад бүришье һаа, муу бэлэдхэлтэй гарадаг болохо бшуу. Тиимэһээ программа хаһаха гээшэ тон буруу, программыень хаһаа һаа, багшанарта бүришье хүндэ хүшэр болохо байна, эхин һургуули һурагшанарта бүришье һаа тулюур бэлэдхэл, мэдэсые үгэхэ ба эхин һургуулиин үгэдэг мэдэсэ, бэлэдхэлые үндэһөөрнь муудхаха болоно.

Һүүлэй арбан жэлэй туршада, БМАССР-эй Гэгээрэлэй министерство аяар дүрбэ дахин һуралсалай программые хубилгаһан, һэлгэһэн байна. Манда тогтомол программа гэжэ байхагүй. Энэ ушар хадаа һургуулинуудай хүдэлмэридэ муу нүлөө үзүүлнэ. Табан жэлэй һуралсалтай эхин һургуулиин программые тогтомол болгохо ёһотой. Һургуулинуудтахи һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха, багшалалгын шанарые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Һайнаар табигдаһан һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэритэй табан жэлэй һуралсалтай эхин һургуулиие шэлэхэ байнаб.

Б. Нехуров, Курумканай аймагай аймОНО-е даагша.

Бодомжотойгоор шиидхэгдэхэ асуудал

«Бэлэдхэлэй класс хэрэгтэй гү?» гэһэн Б. Батоевой табиһан асуудалда олонхи нүхэд «хэрэггүй» гэжэ харюу үгэнэ. Тиихэдэ иимэнүүд баримтануудай дээрэ үндэһэлнэ:

1. Бэлэдхэлэй класста һураһан үхибүүдэй тэрээндэ һураагүй үхибүүдһээ үлүү мэдэхэ юумэниинь үгы;
2. Манай үеын багашуул һургуулида орохоһоо урид нилээд олон ород үгэнүүдые мэдэхэ байдаг, тиимэ тула яһала ород хэлээр «бэлэдхэлтэй» ерэнэ;
3. Хүдөөгэй үсөөн һурагшанартай һургуулида гурба гү, али дүрбэн гү, заримдаа бүри табан класста нэгэ доро заахань тон бэрхэтэй;
4. Үхибүүдээ нэгэ жэл соо үлүү һургаха гээшэ түрэлхидтэ ехэ гарзатай байдаг;
5. Бэлэдхэлэй классһаа боложо эхин һургуулида үзэгдэдэг предмедүүдэй программанууд таарамжагүй болонхой.

Энэ хэлэгшэеэ газетэдэ бэшэгшэд яһала үнэншэмөөр баримтална.

Бэлэдхэлэй класс юундэ бии болгогдоһон бэ гэхэдэ, иимэ: бурят һургуулиин 7-дохи ба 10-дахи классуудые дүүргэгшэд ород хэлэ муу мэдэхэ байһан дээрэһээ тусгаар дунда ба дээдэ һургуулинуудта орожо шадахагүй гү, али муу һурадаг байгаа. Дээрэ хэлэгдэһэн һургуулинуудта һаадгүй орожо ба һуража шадаха ород хэлэтэй болгохын тула нэгэ жэл нэмэгдэжэ, бэлэдхэлэй класс нээгдэһэн байгаа. Теэд бэлэдхэлэй класста һурагшадай ород хэлээрээ үлүү болоһон юумэниинь үгы гэжэ олонхи нүхэд эли тодоор харуулна. Энээн дээрэһээ бодоходо бэлэдхэлэй классые хэрэгтэй гэхын аргагүй болоно.

Иигээд бэлэдхэлэй класс болюулба һэн гэлэйбди. Теэд тэрэ классай урда табигдаһан (бурят үхибүүдые ород хэлэндэ бэрхэ болгохо гэһэн) зорилгомнай дүүргэгдээгүй байна. Энэ зорилгоо хайшан гэжэ бэелүүлхэ хэрэгтэйб гэһэн асуудалда харюу үгтөөгүй, үгэхэ гэһэн һэдэлгэшье газетэдэ бэшэгшэд хэбэтүй. Харин энэ асуудалда харюусаха шухала болоно, юундэб гэхэдэ, бурят һургуули дүүргэгшэдэй ород хэлээрээ һаадгүй саашаа һуража ябаха аргатай болохонь манай гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Гэбэшье, ород хэлээрээ унажа, һургуулияа хаюужан гэжэ айгаад, үхибүүдээ ород һургуулида оруулдаг ушарнууд үсөөн бэшэ үзэгдэнэ.

Мүнөө үедэ бурят-монгол хэлэндэ үгтэһэн сагыень зарим классуудта бага болгогдонхой юм. Али тэрэниие үшөө саашань үргэлжэлүүлжэ, түрэлхи хэлэнэй сагые бүри бага болгоод, ород хэлэ үзэхэ сагые ехэдхэхэ гү гэхэдэ, энэ болохогүй. Бурят-монгол арад түрэлхи хэлээ, национальна культураа саашань һалбаруулан хүгжөөхэ ёһотойнь эли. Тиимэ дээрэһээ түрэлхи хэлэнэй сагыень зарим класста таарамжатай болгохо шухала.

Гансал сагын айхабтар ехэ болгожо ород хэлэ үзэлгые дээшэлүүлхэ гэдэг һаналые зүб гэжэ болохогүй. Харин тэрээндэ сагынь нюруу соонь үгөөд, багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлбэл, үнэнтэ зам дээрэ гараха байнабди.

Иигээд байхада, иимэ асуудал гарана: ород бэшэ яһатанай үхибүүд (тэрээн соо бүрядшье үхибүүд) өөрынгөө национальна һургуули дүүргээд, конкурс барижа тусгаар дунда ба дээдэ һургуулида орожо шадаха болотороо ород хэлэ мэдэхэ аргатай байна гээшэ гү?

Ганса нэгэн тон бэрхэ үхибүүд гү, али зарим нэгэн үдэр һунигүй һуужа ород хэлэндэ нилээдгүй бэрхэ болодог байна. Иимэ үхибүүд бүхы һурагшанарай бирагүйхэн хубинь болохо юм. Олонхи үхибүүд дунда зэргын бэлигтэй ба улигтай байдаг. Тэдээндэ ондоо хэлые тэрэ арадайхид шэнгеэр мэдэхэ болохонь ехэ хүшэр ба ород һургуули дүүргэгшэнүүдээр адли конкурс барижа тусгаар дунда ба дээдэ һургуулинуудта орохоншье ба һураханшье бэрхэтэй байдаг. Энэ бэрхэшээлые усадхахын тула ород хэлээр үхибүүдэй хүсэ шадалһаа үнгэрмэ ехэ даабари үгэхэ ябадал тон буруу байна. Тиимэһэн тула олон арадуудай үхибүүдэй тусгаар дунда ба дээдэ һургуулинуудта һураха ябадалынь зүбөөр эмхидхэлгэ шиидхэгдэхэ шухала асуудалнуудай нэгэниинь болоод байна.

Иигэжэ бэлэдхэлэй класс болюулаад, ород хэлэ үзэлгые үхибүүдэй шадалда тааруулаад, түрэлхи хэлэндэ таарамжатай сагыень үгөөд, тусгаар дунда ба дээдэ һургуулинуудта олон арадуудай отделенинүүдые нээбэл, тэдэнэрэй үхибүүдэй һуралга хүсэ шадал соонь боложо үгэхэ, тэдэнэр түрэлхишье, ородшье хэлэнүүдээ һайн мэдэдэг болохо байгаа.

Ц.-Ж. Цыдыпов, пединститудай багша.

Венгеро-Корейскэ коммюнике

БУДАПЕШТ, июнийн 21. (ТАСС). Венгерскэ Арадай Республикын правительствотай КНДР-эй министрнүүдэй кабинедэй түрүүлэгшэ Ким Ир Сен түрүүтэй Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын правительственна делегациин хэһэн хэлсээнүүд тухай коммюнике мүнөөдэр эндэ толилогдоо. Хоёр правительствонуудай түлөөлэгшэнэр хоёр оронуудай хоорондохи политическэ, техническэ болон культурна холбоо барисаанууд тухай, мүн тэрэшэлэн Корейе нэгэдүүлгын, Европа болон Азидахи аюулгүй байдалай, уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулгын асуудалнууд тушаа хэлсэһэн байна гэжэ коммюнике соо заагдана. Хэлсээнүүд эбтэ хани барисаанай ба бэе бэеэ ойлголсолгын оршон байдалда болоо.

Хэлсээнүүдэй үедэ хоёр оронуудай түлөөлэгшэнэр хоёр арадуудые хоорондоо дүтэ барисаатай болгохо ба тэдэнэрэй хоорондохи эбтэ харилсаануудые хүгжөөхэ тушаа культурна хэлсээндэ гараа табяа.

Һаяын сагта худалдаа наймаанай удаан болзортой договор, мүн тэрэшэлэн научно-техническэ холбоо барисаатай байха тухай хэлсээ баталха гэһэн шиидхэбэри хоёр талануд абаа.

Арадайнгаа ажахые дайнай хойто тээ һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ хэрэгтэнь корейскэ арадта венгерскэ арадай материальна болон моральна туһаламжа хүргэһэнэйнь түлөө хэлсээнэй үедэ КНДР-эй министрнүүдэй кабинедэй түрүүлэгшэ Ким Ир Сен баясхалан хүргөө.

Корейе амгалан ёһоор нэгэдүүлхэ ба Дальна Востогто эбтэ байдал хангаха ябадалда зорюулан КНДР-эй правительствын гаргаһан хүсэл оролдолгые, мүн тэрэшэлэн корейскэ асуудалые шиидхэхэ ябадалые һонирхожо байһан гүрэнүүдэй конференци зарлаха тушаа Хитадай Арадай Республикын болон КНДР-эй үүсхэлые венгерскэ правительство хүсэд һайшаана ба дэмжэнэ гэжэ хэлсээнүүдэй үедэ Венгриин түлөөлэгшэд зааһан байна.

Европодо болон Азида шэнэ дайн болохо аргагүй байхын тулада хамтын аюулгүй байдалай системэ байгуулгада, мүн тэрэшэлэн буу зэбсэг болон зэбсэгтэ хүсэнүүдые хороолгодо, хүнүүдые олоорнь хюдалгын зэбсэг хорилгодо Венгри КНДР хоёр туһалхые хүсэнэ гэжэ хоёр талануд мэдүүлээ.

Венгри КНДР хоёрой гадаадын политикын гол үндэһэниинь элдэб социальна системэнүүдтэй оронуудай амгалан ёһоор оршохо гурим мүн болоно гэжэ хэлсээнүүд дотор тэмдэглэгдээ.

МНР-тэхи арадай гэгээрэл

УЛАН-БАТОР, июнийн 22. (ТАСС). Мүнөө жэлдэ МНР дотор арадай гэгээрэлдэ зорюулагдаһан гаргашанууд 96,5 миллион түхэриг —үнтэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 23,2 процентээр ехэ болохо юм.

Монголдо арадай революциин илаһан ба хуули засагай ажалшадай гарта ороһон 1921 ондо тус орон дотор бүхы дээрээ үзэг бэшэг мэдэхэ 6 мянга шахуу хүн (бүхы арад зонойнь 0,7 процент) байһан юм. Тэрэ үедэ орон доторнь гансал нэгэ светскэ һургуули байжа, тэрээндэнь 50 үхибүүд һурадаг байгаа. Зүгөөр 1818 сүмэнүүд, 747 дасангууд болон 100 мянга гаран ламанар байһан юм. 1952 ондо республика дотор үзэг бэшэг мэдэхэ зоной тоо 92 процент болоһон байха юм. Мүнөө үедэ Монголой бүхы зониинь шахуу һуража байна гэбэл: үхибүүд—һургуулинуудта, хүбүүд, басагад—вузууд болон техникумүүдтэ, хүдэлмэришэн залуушуул болон ехэ наһатан—элдэб курсанууд та һурана. Тус орон дотор һургуулиин наһанай үхибүүдэй бүгэдэниин тын уялгата эхи һуралсал бэелүүлэгдэжэ байна. Олон үхибүүд долоон жэлэй һургуулинуудта һуралсана. Һүүлэй жэлнүүдтэ орон дотор һурагшадай олон болоһонтой дашарамдан олон шэнэ һургуулинууд баригдаһан байна. Энэ жэлэй намар МНР-тэ 432 һургуули, 15 техникум болон 4 вуз хүдэлмэрилхэ юм.

Арадай засагай жэлнүүдтэ Монголдо национальна интеллигенциин кадрнууд—врачууд, багшанар, зоотехнигүүд, инженернүүд гэхэ мэтэ урган гараа. Жэшээлхэдэ, Монголой гүрэнэй университедтэ багшанарайнь 85 процент монголнууд байха юм; тэдэнэрэй 20 процентнь эрдэмтын нэрэзэргэтэй. Хоёрдохи табанжэлэй эсэстэ дээдэ һургуулинуудай студентнүүдэй тоо 1952 онойхитой сасуулхада 90 шахуу процентээр олошорхо, тиихэдэ арадай ажахын элдэб һалбаринуудай мэргэжэлтэдэй тоо 2,8 дахин олон болохо юм.

Редактор Д. Л ЛОБСАНОВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора — 46 32, заместителя редактора — 32-74, отв. секретаря — 27 37, партийной жизни, сельского хозяйства — 47 59, пропаганды и переводов — 35 14, культуры и быта, промышленности — 34-05, местной информации и писем — 24 74, корректорская — 32 67, бухгалтерия 37 32. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00797. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 3310.